

AKLA

ΑΤΕΙ: ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΣΧΟΛΗ: ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΜΗΜΑ: ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΑΝΤΡΕΑΣ ΣΙΤΟΡΕΓΚΟ

ΜΕΛΗ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ:

ΓΕΩΡΓΙΑ ΤΟΥΛΙΑΤΟΥ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΓΑΘΟΠΟΥΛΟΣ

ΥΠΟΓΡΑΦΕΣ

3ΜΕΛΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΞΕΤΑΣΗΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΑΝΤΡΕΑΣ ΣΙΤΟΡΕΓΚΟ

ΜΕΛΗ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΑ ΤΟΥΛΙΑΤΟΥ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΓΑΘΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ/ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κάτωθι υπογεγραμμένη ΜΥΡΙΑΜ ΝΤΟΓΡΙ του ΑΦΙΦ, με αριθμό μητρώου 10014, φοιτήτρια του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής της Σχολής ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ του Τμήματος ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ, δηλώνω υπεύθυνα ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής/διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς, είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από εμένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Η Δηλούσα

ΜΥΡΙΑΜ ΝΤΟΓΡΙ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θεωρώ υποχρέωσή μου να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου Σιτορένγκο Αντρέα, για την πολύτιμη καθοδήγησή του. Επιπλέον, θέλω να ευχαριστήσω θερμά τους ανθρώπους που συμμετείχαν στην υλοποίηση του έργου μου, Σταματάκη Εμμανουέλα, Ντόγρι Σάρα.

Περίληψη

Περιπλανήθηκα σε σκέψεις, αναζητήσεις, προσωπικά βιώματα και εικόνες. Έτσι η πτυχιακή μου εργασία πραγματεύεται έννοιες όπως η θέση της γυναίκας στις χώρες του Ισλάμ, σωματικά, ψυχικά, θρησκευτικά.

Χωρικά τοποθετώ το έργο μου στην Πέτρινη Αποθήκη στο λιμάνι του Πειραιά, ένα ιστορικό κτίριο που βρίσκεται στην περιοχή του Μικρολιμανιού. Ιδανική τοποθεσία, για την εκπλήρωση της δουλειάς μου, καθώς έχει υπάρξει ως καταφύγιο ψυχών για πολλούς πρόσφυγες και μετανάστες το 2016. εκφράζει χώρο κάθαρσης, χαλάρωσης, απελευθέρωσης σωματικής και ψυχικής.

Αναλύοντας τρεις αραβίδες καλλιτέχνες έμπνευση για 'μένα, Mona Hatoum, Shirin Neshat, Azraq Sahara, καταλήγω σε εικόνες, πλάνα, κατασκευές για την πραγμάτωση του έργου μου. Σημαντικό ερέθισμα για την διήγηση της ιστορίας μου στον χώρο που έχω επιλέξει, υπήρξε το τραγούδι «Yasamin» της Azraq Sahara, καθώς μιλάει για την περιπλάνηση μιας Σύριας κοπέλας στον τόπο της με ακάλυπτα τα μαλλιά της κεφαλής της, στολισμένα με λουλούδια, γιασεμί.

Στην συνέχεια καθοριστικό υπήρξε για το έργο μου το στοιχείο του νερού, το οποίο κυριαρχεί στην τοποθεσία του χώρου της Πέτρινης Αποθήκης και πρόκειται για τον συνδυαστικό κρίκο όλης της δουλειάς μου. Μητρικό σύμβολο, στοιχείο βαθιάς χαλάρωσης, απελευθέρωσης, αναγέννησης, αποτελεί το κομβικό σημείο της πτυχιακής μου εργασίας.

Μέσα από την ανάλυση του χώρου της Πέτρινης Αποθήκης, είναι ξεκάθαρη η σύνδεση των προβληματισμών που παραθέτω σε σχέση με την τοποθεσία. Η επιλογή του mapping projection μου δίνει την δυνατότητα μέσα από το βίντεο, την εικόνα και τον ήχο να αντικατοπτρίσω με έναν μοναδικό τρόπο τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τους προβληματισμούς μου, καθώς στοχεύω στην αντίστοιχη ανταπόκριση από τους θεατές. Η πτυχιακή μου εργασία φέρει τον τίτλο «Akla», δηλαδή γυναίκα «πρότυπο».

Λέξεις κλειδιά: Πέτρινη Αποθήκη, Mona Hatoum, Shirin Neshat, Azraq Sahara, γιασεμί, νερό, εξαγνισμός, γυναίκα.

Summary

I wandered in thoughts, quests, personal experiences and images. So my degree project deals with concepts such as the oppression of women in Islamic countries, physically, mentally, religiously.

Spatially, I place my work in the Stone Warehouse in the Port of Pireaus, a historical building located in the area of Mikrolimano. Ideal location, for the fulfillment of my work, as it has been a temporary home for many refugees and immigrants in 2016. It expresses a place of purification, relaxation, physical and mental liberation.

Analyzing three Arab artists inspiration for me, Mona Hatoum, Shirin Neshat, Azraq Sahara, I come up with images, shots, constructions for the realization of my work. An important stimulus for telling my story in the place I have chosen, was the song "Yasamin" by Azraq Sahara, as it talks about the wandering of a Syrian girl in her country with her hair uncovered, decorated with flowers, jasmine.

Then the element of water was decisive for my art, which dominates in the area that is located the Stone Warehouse and is the connecting link of all my work. Mother symbol, element of deep relaxation, liberation, rebirth, is the focal point of my project.

Through the analysis of the space of the Stone Warehouse, historically, architecturally, the connection of the concerns that I quote in relation to the location is clear. The choice of mapping projection enables me through video, image and sound to reflect in a unique way my thoughts, feelings and concerns, as I aim at the corresponding response from viewers. My project is entitled "Akla", meaning a "model" woman.

Key words: Stone Warehouse, Mona Hatoum, Shirin Neshat, Azraq Sahara, jasmine, water, purification, woman

Πίνακας περιεχομένων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σελ. 10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΜΟΝΑ ΗΑΤΟΥΜ	σελ. 14
1.1 ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΜΟΝΑ ΗΑΤΟΥΜ.....	σελ. 14
1.1.1 ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΤΗΣ ΥΠΟΒΑΘΡΟ.....	σελ. 14
1.1.2 ΠΟΛΙΤΙΚΗ.....	σελ. 15
1.1.3 ΤΟ ΠΡΩΙΜΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΜΟΝΑ ΗΑΤΟΥΜ.....	σελ. 15
1.1.4 ΤΑ ΜΕΤΕΠΕΙΤΑ ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΜΟΝΑ ΗΑΤΟΥΜ..	σελ. 16
1.1.5 ΟΔΙΚΑ ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΜΟΝΑ ΗΑΤΟΥΜ 1985.....	σελ. 16
1.2 ΑΝΑΛΥΟΝΤΑΣ ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΕΡΓΑ ΤΗΣ.....	σελ. 17
1.2.1 MEASURES OF DISTANCE 1988.....	σελ. 17
1.2.2 GRATER DIVIDE 2002.....	σελ. 19
1.2.3 HOT SPOT III 2009.....	σελ. 20
1.2.4 HOT SPOT 2013.....	σελ. 20
1.3 ΤΙ ΛΕΝΕ ΟΙ ΚΡΙΤΙΚΟΙ.....	σελ. 21
1.4 Η ΜΟΝΑ ΗΑΤΟΥΜ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΠΕΡΙΓΡΑΦΕΣ ΤΗΣ.....	σελ. 21
1.5 ΕΚΘΕΣΕΙΣ.....	σελ. 22
1.5.1 ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ.....	σελ. 22
1.5.1.1 REMAINS OF THE DAY.....	σελ. 23
1.5.2 ΟΜΑΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ.....	σελ. 26
1.6 ΒΡΑΒΕΙΑ.....	σελ. 26
1.7 ΞΕΧΩΡΙΣΤΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ - ΜΟΝΑ ΗΑΤΟΥΜ.....	σελ. 27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: SHIRIN NESHAT.....	σελ. 34
2.1 ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η SHIRIN NESHAT;.....	σελ. 34
2.1.1 ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΤΗΣ ΥΠΟΒΑΘΡΟ.....	σελ. 35

2.2 ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ SHIRIN NESHAT.....	σελ. 36
2.2.1 ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΤΟΥ ALLAH, 1994.....	σελ. 37
2.2.2 RAPTURE, 1999.....	σελ. 38
2.2.3 POSSESED, 2001.....	σελ. 39
2.3 ΠΟΛΥΜΕΣΙΚΑ ΕΡΓΑ ΤΗΣ SHIRIN NESHAT.....	σελ. 40
2.4 ΟΠΕΡΑ.....	σελ. 41
2.5 ΕΡΓΑ.....	σελ. 41
2.5.1 LOOKING FOR OUM KULTHUM.....	σελ. 42
2.6 ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΤΑΙΝΙΩΝ.....	σελ. 43
2.7 Η ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΗΣ SHIRIN NESHAT.....	σελ.45
2.8 ΒΡΑΒΕΙΑ.....	σελ.47
2.9 ΞΕΧΩΡΙΣΤΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ - SHIRIN NESHAT.....	σελ.47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: AZRAQ SAHARA.....	σελ. 51
3.1 ΠΟΙΑ ΕΝΑΙ Η AZRAQ SAHARA;.....	σελ. 51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΕΤΡΙΝΗ ΑΠΟΘΗΚΗ.....	σελ. 56
4.1 ΠΕΤΡΙΝΗ ΑΠΟΘΗΚΗ – ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ...σελ. 56	
4.2 ΠΕΤΡΙΝΗ ΑΠΟΘΗΚΗ ΩΣ ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ ΨΥΧΩΝ.....	σελ. 57
4.3 ΣΥΝΔΕΣΗ ΧΩΡΟΥ ΜΕ ΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ.....	σελ. 58
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΜΟΥ.....	σελ. 59
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΑΡΕ.....	σελ. 62
ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	σελ. 77

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Υπήρξαν στιγμές που δίστασα, δεν πίστευα πως μπορώ να το αποτυπώσω έτσι όπως το βλέπω, το νιώθω, το αισθάνομαι, δεν ήμουν ο εαυτός μου· κι όμως ο ψυχισμός μου, ο εσωτερικός μου κόσμος είναι πολύ βαθύς για να το φοβηθώ..

Είμαι εγώ αυτή που θ' αλλάξει κάτι..;

Όχι.

Είμαι όμως εγώ αυτή που θα «απελευθερωθεί»...

Δοκίμασα ν' αποτυπώσω με λέξεις, εικόνες, βίντεο, ήχους, τα βιώματα, τον ψυχισμό γυναικών· μακρινών ίσως από τα δικά σας δεδομένα, και πολύ κοντινών σας παράλληλα.

Χωρίς να περιπλέκω καταστάσεις, θρησκείες, πολιτισμούς και «κόσμους». Γιατί μέσα από την διαφορετικότητά μας, είμαστε τόσο ίδιες.

Η τύχη και το πεπρωμένο είναι αυτά που μας καθορίζουν σαν άτομα. Ο τόπος που γεννηθήκαμε, η ανατροφή που πήραμε, ο περίγυρός μας, τα βιώματα μας, όλα τυχαία γεγονότα που καθορίζουν τις μετέπειτα επιλογές μας. Δεν είμαστε τίποτ' άλλο παρά αυτό που λέγουμε να είμαστε.

Γυναίκα είναι αίσθηση, ομορφιά, εσωτερική και εξωτερική, μητέρα, σύζυγος, αδερφή.

Πάντα αναρωτιόμουν τι είναι Θεός, Αλλάχ, God, Dieu... ποια η διαφορά, ποιος την καθορίζει, ποιος επιβάλλει τις επιλογές μας, γιατί να υπάρχει...

Δεν θέλω να μιλήσω για θρησκείες, αλλά όλα οδηγούν εκεί. Επηρεάζουν τα πάντα και στην προκειμένη περίπτωση την θέση της γυναίκας στην κοινωνία, την ένδυσή της, την συμπεριφορά της και τελικά την απόλυτη αλλοίωση αυτής της θεϊκής αίσθησης που αποπνέει το φύλο μας.

Εμπνευσμένη πολύ από καλλιτέχνες, είδωλα για μένα, όπως η Shirin Neshat, Mona Hatoum, Azraq Sahara, προσπάθησα να δημιουργήσω μία ιστορία, μία διαδρομή της γυναίκας μέσα σ' έναν χώρο όπου μπορεί να είναι πραγματικά ο εαυτός της. Ο χώρος που έχω επιλέξει αντικατοπτρίζει ακριβώς αυτό.

Η Πέτρινη Αποθήκη στον Πειραιά, χώρος ο οποίος υπήρξε καταφύγιο ψυχών για πολλούς πρόσφυγες και μετανάστες το 2016, αποτέλεσε ιδανικό σημείο παρουσίασης του έργου μου. Αυτό το αρχιτεκτονικό αριστούργημα συνδυάζει τη μεγαλοπρέπεια της πέτρας με την παρουσία του στοιχείου του νερού, αποπνέοντας μια αίσθηση ελπίδας και ανθρωπισμού.

Στο πλαίσιο αυτό μπορούμε να κατανοήσουμε ότι η αρχιτεκτονική, ο σχεδιασμός και η τοποθεσία του χώρου επηρέασαν την εμπειρία των προσφύγων και μεταναστών που φιλοξενούνταν εκεί, καθώς συνδέεται με το στοιχείο του νερού, το οποίο συμβολίζει και εκφράζει την ανθρώπινη επιβίωση και ανανέωση και εν συνεχεία κρίθηκε κατάλληλο να φιλοξενήσει το έργο μου.

Είτε κολυμπούσα στην θάλασσα εδώ, είτε εκεί ένιωθα την ίδια αίσθηση χαλάρωσης, ελευθερίας, ανακούφισης, κάθαρσης, σωματικής και ψυχικής, δύναμης εαυτού, φύλου, σκέψεων, πιστεύω... Το νερό το ένιωθα ίδιο, τα βλέμματα των ανθρώπων διαφορετικά.

Η διαφορά τελικά ποια είναι, γιατί να είναι;...

Τα μάτια δεν μπορούν να σου πουν ψέματα. Αντικατοπτρίζουν την ψυχή μας κι αυτή είναι η μόνη που ξέρει την απόλυτη αλήθεια μας... κι εγώ τα μάτια κοιτάω, αυτά μου μιλούν για σένα, αυτά με κάνουν ν' αγαπήσω έναν άνθρωπο, την ψυχή του...

Στο πλαίσιο αυτής της πτυχιακής θέλω να μεταφέρω στους θεατές συναισθήματα, προβληματισμούς, αναζητήσεις όσον αφορά την θέση και την υπόσταση της γυναίκας στις κοινωνίες σήμερα κυρίως στις χώρες του Ισλάμ.

Όντας διχασμένη κι εγώ σε «δύο κόσμους», από πολύ μικρή αναρωτιόμουν ποιο είναι το «σωστό» και ποιο το «λάθος»...

Πώς «πρέπει» ένα κορίτσι, μία γυναίκα, να συμπεριφέρεται, να ντύνεται, να σκέφτεται, να πράττει, να μιλάει, ν' αγαπάει, να ερωτεύεται...

Γιατί «εδώ» μπορούσα να κυκλοφορώ και να συμπεριφερόμαι με έναν τρόπο, ενώ «εκεί» πιο περιορισμένα... Θέλω να νιώθω ελεύθερη στο μυαλό, στην ψυχή, στο σώμα, να δημιουργήσω, να χτίσω την προσωπικότητα μου, να σέβομαι και ν' αγαπάω με τον δικό μου τρόπο, να μην ντρέπομαι γι' αυτό που είμαι και αυτό που θέλω να γίνω. Αυτές προσπαθούσα και προσπαθώ να είναι οι σκέψεις μου σε όλα τα ταξίδια της ζωής μου μέχρι σήμερα...

Έτσι λοιπόν η εργασία μου φέρει τον τίτλο: «AKLA».

Akla στ' αραβικά χαρακτηρίζουμε την γυναίκα πρότυπο κατά κάποιον τρόπο. Είναι η ευαίσθητη γυναίκα που σέβεται την οικογένεια και το περιβάλλον της, δεν προκαλεί με οποιοδήποτε τρόπο, «ιδανική» για γάμο.

Η ραχοκοκαλιά της βιντεοτέχνης μου βασίζεται στο τραγούδι «Yasamin» της Azraq Sahara. Στόχος μου να οπτικοποιήσω τα βαθιά συναισθήματα και νοήματα που πηγάζουν μέσα απ' τα λόγια και την μελωδία του τραγουδιού.

Yasamin
by Azraq Sahara

*Fear can hold us all
In this desert hole
Can you hear it
In our song
And let us go*

*Tangled dreams and bombs
Smoke inside this home
Will you hear it
In our song
And let us go*

*Jasmine in her hair
Fear that they will stare
Lullaby her song
That will fight their tongue*

*Desert is our home
Far from what you've known
Bless our souls, our hearts
We've been cursed
from the start*

*Boom, they burn
Our sandcastle*

*She and I Will never go
She and I Will never know
She and I Will never go home*

Θέλω να πω μια ιστορία, να παρουσιάσω μια διαδρομή που προβάλλεται στον χώρο του χαμάμ και μιλάει για τις γυναίκες του Ισλάμ.

Ουσιαστικά εδώ έχουμε μια κοπέλα, την Yasamin, απ' την μία εγκλωβισμένη στην τύχη και την μοίρα της λόγω καταγωγής, θρησκείας απ' την άλλη διηγείται το πόσο παρεξηγημένες είναι οι γυναίκες του τόπου της και πως οι άλλοι φοβούνται πολλές φορές το ξένο στα δικά τους μάτια και κατακρίνουν πριν καν γνωρίσουν.

Όλος αυτός ο φόβος των ανθρώπων για το άγνωστο, το διαφορετικό εκφράζεται στο τραγούδι αυτό. Η δυσκολία του να κατανοήσουν και να σεβαστούν την θρησκεία, τις παραδόσεις τους και να αρχίσουν να συνειδητοποιούν πόσο ίδιοι, ίσοι μες την διαφορετικότητά μας είμαστε όλοι.

Η Yasamin, μία κοπέλα από την Συρία, αφήνει ακάλυπτα τα μαλλιά της και κυκλοφορεί έξω. Την καρφώνουν όλοι με το βλέμμα τους, την σχολιάζουν, τους «προκαλεί». Εκείνη νιώθει απελευθέρωση. Έχει στολίσει τα μαλλιά της με γιασεμί και νιώθει όμορφα.

Μέσα της ξέρει πολύ καλά ότι δεν κάνει κάτι κακό, δεν προκαλεί κανέναν, απλά έτσι έχουν μάθει, αυτό γνωρίζουν ως σωστό, γι' αυτό το στοχοποιούν.

Τόσο όμορφη που δεν τους αφήνει περιθώριο να αντιδράσουν, κυκλοφορεί ανάμεσά τους και σιγοτραγουδά με αγγελική φωνή.

Αν αφήσουμε τον φόβο να μας κυριεύσει θα μας παρασύρει όλους μαζί του... γι' αυτό απελευθερωθείτε, ευλογήστε ψυχή και καρδιά, ήμασταν έτσι και αλλιώς «καταραμένοι» από την αρχή.

«Καταραμένοι» γιατί γεννήθηκαν εκεί, γιατί έχουν αυτά τα πιστεύω, γιατί η θρησκεία και οι παραδόσεις τους τους επιβάλλουν και τους μαθαίνουν κάποια πρέπει απ' την μέρα που γεννιούνται.

Πως πρέπει να ντύνονται, πως να συμπεριφέρονται, τι είναι σωστό και πρόπον, τι δεν είναι, ποια είναι η θέση τους στην κοινωνία που ζούνε, η πορεία τους είναι προκαθορισμένη, δεν είναι επιλογή. Δεν γεννιούνται ελεύθερες, αλλά σε ένα καλούπι, στο καλούπι αυτό που έχουν δημιουργήσει άλλοι για εκείνες.

Συγκίνηση μου προκαλεί το θάρρος και η εσωτερική, ψυχική ομορφιά που αποπνέει η φιγούρα της Yasamin, καθώς βγαίνει μπροστά σε μία αυστηρή κοινωνία ανάλαφρη, όμορφη, «ακάλυπτη», απελευθερωμένη...

Εμφανίζεται λοιπόν έτσι για να εμπνεύσει, να προκαλέσει, να προβληματίσει, να κινητοποιήσει όσους την παρακολουθούν.

Έμπνευση για 'μένα η στάση και η αξιοπρέπεια της...

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: MONA HATOUM

1.1 Ποια είναι η Mona Hatoum;

Η Mona Hatoum γεννήθηκε στην Βηρυτό από παλαιστίνιους γονείς το 1952. Εξορίστηκε στην Βρετανία, κατά την διάρκεια μίας σύντομης επίσκεψής της στο Λονδίνο, όταν ξέσπασε ο πόλεμος στο Λίβανο το 1975. Παρακολούθησε σχολές τέχνης στο Λονδίνο (Σχολή Τέχνης Byam Shaw 1975-9, Slade School of Art 1979-81), όπου η εμπειρία της πολιτισμικής μετακίνησής της, τόσο ως γυναίκα όσο και ως αραβίδα υπήκοος, στιγματίσει μεγάλο κομμάτι της πρακτικής της.

Η Hatoum προκαλεί τα κινήματα του σουρεαλισμού και του μινιμαλισμού, δημιουργώντας έργα που διερευνούν τις συγκρούσεις και τις αντιφάσεις του κόσμου μας. Οι σπουδές τις στο Slade School of Art συνέβαλε στην ανάπτυξη ιδεών γύρω από το φύλο και την φυλή, και ξεκίνησε να διερευνά την σχέση μεταξύ πολιτικής και του ατόμου μέσα από εγκαταστάσεις και αναπαραστάσεις.

Στα τέλη του 1980 ξεκίνησε να δημιουργεί εγκαταστάσεις και γλυπτά με μία ποικιλία υλικών. Αυτά συχνά χρησιμοποιούν το πλέγμα των γεωμετρικών μορφών για αναφορά στα συστήματα ελέγχου μέσα σε μία κοινωνία. Έχει κάνει έναν μεγάλο αριθμό έργων χρησιμοποιώντας οικιακά αντικείμενα τα οποία βρίσκονται σε άλλη κλίμακα ή είναι αλλαγμένα.

1.1.1. Το πολιτιστικό της υπόβαθρο.

Παρ' όλο που έχω γεννηθεί στο Λίβανο, η οικογένειά μου είναι Παλαιστίνιοι. Και όπως η πλειοψηφία των Παλαιστίνιων που εξορίστηκαν στο Λίβανο μετά το 1948, δεν κατάφεραν ποτέ να αποκτήσουν Λιβανέζικη υπηκοότητα. Ήταν ένας τρόπος για να τους αποθαρρύνουν στην ενσωμάτωσή τους στην κατάσταση του Λιβάνου. Όταν πήγα στο Λονδίνο το

*Andri Pol
Mona Hatoum 2013*

1975 αρχικά για μία σύντομη επίσκεψη, έμεινα εκεί επειδή τότε ξεκίνησε ο πόλεμος στο Λίβανο, και αυτό δημιούργησε ένα είδος εξάρθρωσης που εκδηλώνεται τελικά στα έργα μου... (BOMB Magazine με την Janine Antoni 1998)

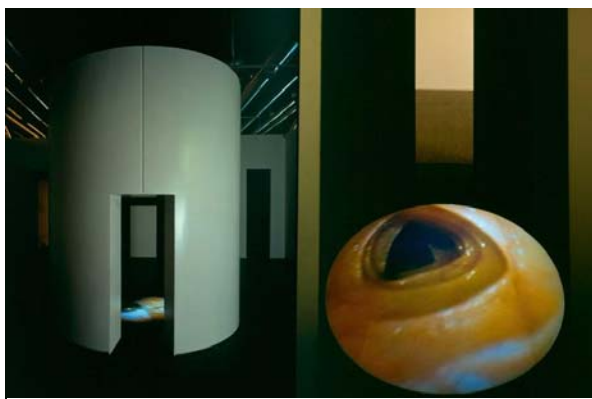
1.1.2. Πολιτική

Οι πολιτικές δυνατότητες και επιρροές που προκύπτουν από το εκπληκτικό οπτικό μοτίβο από τα έργα της Hatoum είναι άμεσα συνδεδεμένες με αυτά, καθώς η διαταραχή που επιτυγχάνεται σε ψυχολογικό επίπεδο μπορεί να έχει ευρείες συνέπειες όσον αφορά τη δύναμη, την πολιτική ή τις ατομικές ανησυχίες. Η συναρπαστικότητα που επιτυγχάνεται στα έργα της δεν αναφέρεται πάντα σε μεγάλα πολιτικά γεγονότα ή σε μια γενικευμένη πολιτιστική συνείδηση, αλλά σε μια φαινομενικά αδύνατη απειλή, η οποία είναι δυνατή μόνο σε ατομική κλίμακα.

Η Hatoum έχει συνδέσει τα έργα της με άλλα πολιτικά κινήματα, ειδικά με τον μαύρο αγώνα. Σε συνέντευξή της στο Μιχαήλ Αρχερ το 1997, η Hatoum δήλωσε: «Στην αρχή ήταν σημαντικό να σκεφτόμαστε τον μαύρο αγώνα ως έναν πλήρη πολιτικό αγώνα. Υπάρχουν κοινές πολιτικές δυνάμεις και στάσεις που κάνουν διακρίσεις εις βάρος των ανθρώπων. Με τον ίδιο τρόπο που ο φεμινισμός ξεκίνησε με αυτή την συνολική έννοια της «αδελφότητας» και στη συνέχεια καταλήξαμε με πολλά είδη φεμινισμού, αν θέλετε. Ο μαύρος αγώνας διαφοροποιήθηκε μόλις δημιουργήθηκαν τα βασικά ζητήματα. Και το μαύρισμα εδώ δεν έχει να κάνει με το χρώμα του δέρματός σας, αλλά με μια πολιτική στάση.

1.1.3. Το πρώιμο έργο της Mona Hatoum

Το πρώιμο έργο της Hatoum συνίστατο κυρίως από σημεία αναπαράστασης που δημιουργούσαν μια άμεση φυσική αντιπαράθεση με το ακροατήριο για να δημιουργήσουν ένα πολιτικό στίγμα. Χρησιμοποιούσε αυτή την τεχνική ως μέσο άμεσης δήλωσης χρησιμοποιώντας το ίδιο της το σώμα. Οι παραστάσεις συχνά αναφέρονταν στο ι-

Corps étranger 1994

στορικό της και στην πολιτική κατάσταση στην Παλαιστίνη. Στο έργο της, εξέταζε την

ευαισθησία του ατόμου σε σχέση με τη βία που συνυπάρχει στις θεσμικές δομές της εξουσίας. Πρωταρχικό σημείο αναφοράς της ήταν το ανθρώπινο σώμα, χρησιμοποιώντας μερικές φορές το δικό της σώμα.

1.1.4. Τα μετέπειτα έργα της Mona Hatoum

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980, η Hatoum σταμάτησε να δημιουργεί παραστάσεις πολιτικά πολύ άμεσες και αντ' αυτού έστρεψε την προσοχή της σε εγκαταστάσεις και αντικείμενα, εμπνευσμένα από ιδέες που είχε την περίοδο των φοιτητικών της χρόνων στη Σχολή Τεχνών του Slade στο Λονδίνο. Από τότε βασίστηκε στο είδος της αλληλεπίδρασης που επιτρέπει στον θεατή να εμπλακεί στην αισθητική εμπειρία χωρίς να εστιάζει την προσοχή στον καλλιτέχνη ως δημιουργό του έργου.

Ένα αξιοσημείωτο κομμάτι που υποδηλώνει τη στροφή της από τις παραστάσεις σε φυσικά αντικείμενα είναι το *Keffieh* (1993-1999), ένα κασκόλ που έχει υφανθεί από ανθρώπινες τρίχες και αντιπαραθέτει ιδέες για θηλυκότητα και θρησκεία.

Keffieh (1993-1999)

Πολλά από τα πρώιμα έργα της Hatoum τοποθετούν το σώμα ως το επίκεντρο ενός δικτύου ανησυχιών – πολιτικών, φεμινιστικών και γλωσσικών- προκαλώντας έτσι μια εξαιρετικά σπλαχνική ανταπόκριση. Ένα από τα κομμάτια της, μια εγκατάσταση βίντεο του 1994 που ονομάζεται *Corps etranger*, έδειχνε έγχρωμες εικόνες βίντεο, με την χρήση ενός ενδοσκοπικού καθετήρα, του σώματός της.

1.1.5. Οδικά έργα της Mona Hatoum 1985

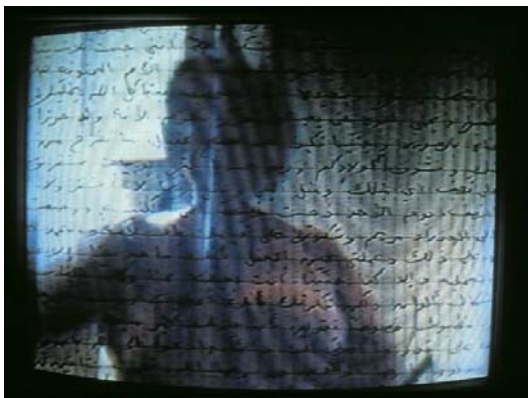
Roadworks
1985
Στιγμιότυπο της βιντεοπροβολής
«*Roadworks*»,
Brixton Art Gallery,
Λονδίνο

Καθ' όλη τη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου της δεκαετίας του ογδόντα, η Hatoum πραγματοποίησε μια σειρά αμφιλεγόμενων παραστάσεων γεμάτων με πολιτικό περιεχόμενο. Το έργο αυτό δημιουργήθηκε υπό αυτό το πλαίσιο, το 1985, στους δρόμους του Brixton, μιας κυρίως μαύρης γειτονιάς της εργατικής τάξης, που βρίσκεται στα περίχωρα του Λονδίνου. Η Hatoum πραγματοποίησε δύο παραστάσεις στα πλαίσια της δράσης που διοργάνωσε ένας άλλος καλλιτέχνης Stefan Szczelkun με τίτλο "Roadworks", όπου η πρόθεση ήταν να δημιουργηθεί μια σχέση μεταξύ μιας συγκεκριμένης ομάδας καλλιτεχνών που παρεμβαίνει σε μια φτωχή κοινότητα.

Με αυτόν τον τρόπο, αυτοί οι καλλιτέχνες είχαν ως στόχο να προβάλλουν το έργο τους σε ένα περιβάλλον και για ένα κοινό πολύ διαφορετικό από αυτό που επισκέπτεται συνήθως μουσεία και γκαλερί.

1.2 Αναλύοντας τα κύρια έργα της...

1.2.1 *Measures of Distance* 1988

Measures of Distance 1988

Δημιούργησε το *Measures of distance* στο Βανκούβερ όντας έναν χρόνο καλλιτέχνης στο Δυτικό κέντρο τέχνης. Είναι μία παραγωγή του Δυτικού μετώπου. Το *Measures of distance* είναι μία βίντεο τέχνη που περιλαμβάνει πολλά στοιχεία σε διαφορετικά επίπεδα. Η αραβική γραφή που επικαλύπτει αυτές τις εικόνες σαν κουρτίνα ή πέπλο αντιπροσωπεύει τα γράμματα της μητέρας της από την Βηρυτό προς την καλλιτέχνη στο Λονδίνο. Στο φόντο είναι εικόνες της μητέρας της στο ντους, που τραβήχτηκαν από την καλλιτέχνη κατά τη διάρκεια επίσκεψής της στο Λίβανο. Το έργο απεικονίζει τη συναισθηματική οικειότητα της σχέσης μεταξύ μητέρας και κόρης, «μιλάει επίσης για εξορία, μετατόπιση, αποπροσανατολισμό και τεράστια αίσθηση απώλειας ως αποτέλεσμα του διαχωρισμού που προκλή-

θηκε από τον πόλεμο. Η μητέρα της μιλάει ανοιχτά για τα συναισθήματά της, την σεξουαλικότητά της και τις αντιρρήσεις του συζύγου της σε σχέση με την στενή παρατήρηση της Hatoum στο γυμνό σώμα της μητέρας της. Όλα αυτά πλαισιώνονται αρμονικά με την ανάγνωση των γραμμάτων από την ίδια την Hatoum στην αγγλική γλώσσα.

Τα στοιχεία του βίντεο - τα γράμματα, η επιθυμία της μητέρας της Hatoum να την δει και οι αναφορές για τον πόλεμο από τη μητέρα της - διερευνούν πώς ο πόλεμος στην Παλαιστίνη και ο πόλεμος στον Λίβανο μετατόπισαν την ταυτότητα και τις σχέσεις της Hatoum και της οικογένειάς της. Το βίντεο δεν είναι ούτε ντοκιμαντέρ ούτε προοριζόταν για δημοσιογραφικό αρχείο. Τα στερεότυπα των κριτικών βίντεο παραμένουν αισιόδοξα, αφού η αφήγηση από τα γράμματα είναι σε μεγάλο βαθμό θετική, εκτός από την απόσταση μεταξύ της μητέρας και της κόρης. Η Hatoum επιχειρεί να αναδημιουργήσει τις στιγμές επανένωσης με τη μητέρα της στη Βηρυτό και όταν της ζήτησε να την φωτογραφίσει στο ντους.

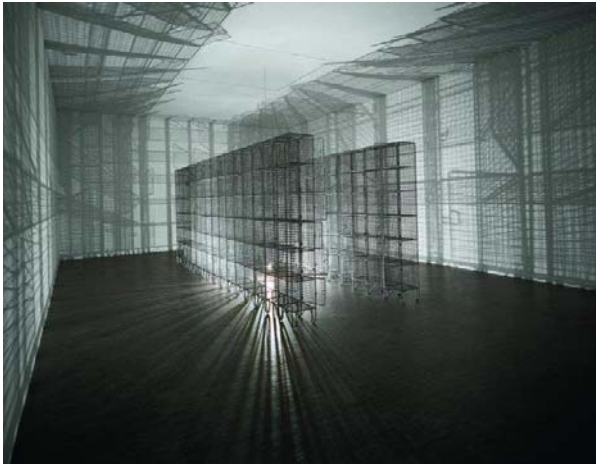
Αντί να απεικονίσει άμεσα την ισραηλινοπαλαιστινιακή σύγκρουση ή τον εμφύλιο πόλεμο του Λιβάνου, η Hatoum δείχνει πώς οι συγκρούσεις επηρέασαν τις σχέσεις της οικογένειάς της και την ταυτότητά της. Η Hatoum παράλληλα απομακρύνει και τραβάει δυτικό ακροατήριο μέσω της αφήγησης της στα αγγλικά και τα αραβικά.

Σε αυτό το πορτρέτο μιας παλαιστίνιας, η Hatoum δίνει στη μητέρα της φωνή, υπονομεύοντας τα στερεότυπα για τις γυναίκες αραβίδες. Το Tate Modern Museum περιγράφει το πορτρέτο με τα εξής λόγια: «Είναι μέσα από το έργο της κόρης που καταφέρνει η μητέρα να εκφραστεί ελεύθερα, με τέτοιο τρόπο ώστε η ταυτότητά της να είναι ανεξάρτητη από κάθε είδους αποικιακών και πατριαρχικών δεσμών και ανησυχιών». Το Measures of distance είναι ένα από τα λίγα έργα της Hatoum που αναφέρονται άμεσα στο παρελθόν της. Σε άλλα έργα της, η Hatoum προτιμά να είναι πιο αφηρημένη και να αφήνει το έργο ανοικτό. Αν και το συγκεκριμένο έργο δεν είναι τόσο αφηρημένο όσο πολλά άλλα έργα της, ο θεατής εξακολουθεί να χρειάζεται να επεξεργαστεί τις πληροφορίες που λαμβάνει προκειμένου να κατανοήσει τα βασικά στοιχεία του βίντεο. Το βίντεο μεταδίδει την «παράδοξη κατάσταση της γεωγραφικής απόστασης και της συναισθηματικής εγγύτητας».

Το Measures of Distance προβλήθηκε στο London Film Festival, AFI National Video Festival και στο Montreal Women's Film and Video Festival.

Η καλλιτέχνης πραγματεύεται πολλές ανησυχίες της, που τις παρουσιάζει μέσω των έργων της, όπως ζητήματα εξορίας και εκτοπισμού. Όπως κατάφερε να κάνει και με το εμβληματικό έργο της «Light Sentence», όπου εγκατέστησε μέσα στον εκθεσιακό χώρο τοίχους βιομηχανικών ντουλαπιών από συρμάτινο πλέγμα και έναν κινούμενο λαμπτήρα να κρέμεται απ' την οροφή, δημιουργώντας γεωμετρικές, εντυπωσιακές σκιές που μετατρέπουν το περιβάλλον σε ένα αποστασιοποιητικό και ασταθές μέρος. Στην εγκατάστασή της αυτή, καθώς και σε πολλές άλλες, η Hatoum αποκαλύπτει μια πολιτική αβεβαιότητα και μάχεται με την εθνική και προσωπική της ταυτότητα, ως μία έννοια που μπορεί να είναι

Mona Hatoum, Light Sentence 1992, Wire Mesh lockers, slow-moving Motorised light bulb, 198 x 185 x 490 cm, Photo: Philippe Migeat at Courtesy Centre, Pompidou, Paris

ταυτόχρονα οικεία, αλλά και παράξενη. Πρόκειται για ένα συναρπαστικό έργο από μεταλλικά κλουβιά, μέσα στο οποίο έχει την δυνατότητα να περιφερθεί ο θεατής, να αισθανθεί και νοηματοδοτήσει την κατάσταση που δημιουργείται γύρω του.

1.2.2 Grater Divide 2002

Το Grater Divide μιμείται ένα διαχωριστικό δωματίων, όπως αυτά που χρησιμοποιούνται σε αποδυτήρια ή νοσοκομεία. Θα παρατηρήσετε πολύ γρήγορα, ωστόσο, ότι αυτό το αντικείμενο είναι ένας τρίπτυχης τυριών με 6 πόδια. Το έργο είναι τόσο κωμικό όσο και απειλητικό, παράξενα χαριτωμένο ως γλυπτό. Οι οπές στα

Grater Divide 2002

σκεύη κουζίνας είναι σχετικά αβλαβείς, αλλά κλιμακώνοντας τις αναλογίες τους καθίστανται απειλητικές και δυνητικά επιβλαβείς.

Κατασκευασμένο το 2002, το Grater Divide μετατρέπει ένα καθημερινό αντικείμενο, στην προκειμένη περίπτωση έναν κοινό τρίφτη κουζίνας, σε διαχωριστή 80 cm × 76 in × 33 in (203 cm × 193 cm × 84 cm), υπονοώντας την πολιτική αλλοτρίωση, πιθανώς αυτή που προκαλείται από ισραηλινούς που χτίζουν τείχη στην παλαιστινιακή επικράτεια.

1.2.3 *Hot Spot III 2009*

Το Hot Spot III, το οποίο δημιουργήθηκε το 2009, είναι μία μεγάλη καλλιτεχνική εγκατάσταση, η μορφή μιας υδρόγειος σφαίρας που έχει κλίση σαν της Γης και είναι περίπου τόσο ψηλό όσο ένα άτομο. Ο τίτλος συνδέεται με το θέμα των πολιτικών αναταραχών, φαντάζοντας τη σύγκρουση σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή να ανατρέπει και να αναστατώνει ολόκληρο τον κόσμο. Η σφαίρα είναι κατασκευασμένη από χάλυβα που μοιάζει με κλουβί και λάμπει με φωτεινό κόκκινο χρώμα, σαν να ανάβει ο κόσμος, αναβοσβήνοντας γρήγορα, δημιουργώντας ένα ενεργητικό περιβάλλον που μαγεύει το κοινό. Η εγκατάσταση επικαλείται επίσης ένα αίσθημα κινδύνου με το ζεστό κόκκινο φωτισμό που περιγράφει τις ηπείρους.

Hot Spot III 2009

Η Hatoum προκαλεί τις μινιμαλιστικές ή σουρεαλιστικές μορφές προκειμένου να εξετάσει εάν μπορούν να αντιμετωπίσουν επαρκώς τα παγκόσμια ζητήματα.

1.2.4 *Hot Spot 2013*

Ο τίτλος Hot Spot αναφέρεται στην έννοια «καυτό σημείο» εννοώντας ένα μέρος στρατιωτικών ή πολιτικών αναταραχών. Χρησιμοποιώντας λεπτεπίλεπτο κόκκινο νέον φως για να δημιουργήσει τα περιγράμματα των ηπείρων, αυτό το γλυπτό παρουσιάζει ολόκληρη την υδρόγειο ως επικίνδυνη ζώνη – αυτό που η Hatoum παρουσιάζει ως «έναν κόσμο συνεχώς παγιδευμένο σε συγκρούσεις και αναταραχές».

1.3 Τι λένε οι κριτικοί...

Μία καλλιτέχνης που πιέζει συνεχώς τον εαυτό της να κάνει διαφορετικά πράγματα. (Adrian Searle, The Guardian, 2016)

Η δύναμη του έργου της Hatoum είναι η ικανότητά του να υπερβαίνει τα τοπικά και προσωπικά ζητήματα και να τα καθιστά καθολικά και γι' αυτό παραμένει μία από τους σημαντικότερους καλλιτέχνες της γενιάς της. (Rebecca Fulleylove, It's Nice That, 2016)

Η Hatoum είναι μία σουρεαλίστρια νέας γενιάς, που μετουσιώνει τα οικεία με πιο βαθιές, σκούρες, περίεργες σημασίες. (Ben Luke, The Evening Standard, 2016)

Η Mona Hatoum είναι πολύ εξοικειωμένη και συνεχώς εξελίσσεται στον χειρισμό των υλικών και των μεταφορικών τους δυνατοτήτων και, (...) είναι στην διεπαφή της μεταξύ αυτών, που τα έργα της αποκτούν νόημα. Ο χώρος του επισκέπτη είναι γεμάτος με εντάσεις και δυναμικές μεταξύ μορφής και περιεχομένου, μέσου και σκέψης, η λανθάνουσα ποίηση που προκύπτει με αυτόν τον τρόπο, αποτελεί τη δύναμη του έργου του καλλιτέχνη. (Clarrie Wallis, Artland.com, 2019)

1.4 Η Mona Hatoum μέσα από περιγραφές της...

Συχνά το έργο αφορά τη σύγκρουση και την αντίφαση - και ότι η σύγκρουση ή η αντίφαση μπορεί να είναι μέσα στο πραγματικό αντικείμενο. (TateShots, 2011)

Είχα πάντα μία αρκετά επαναστατική και αντίθετη στάση. Όσο περισσότερο αισθάνομαι ότι ωθούμαι προς ένα καλούπι, τόσο περισσότερο νιώθω την ανάγκη να πάω προς την αντίθετη κατεύθυνση. (BOMB Magazine with Janine Antoni, 1998)

Ο αγαπημένος μου τρόπος να δουλεύω είναι να πηγαίνω και να περνάω χρόνο στον τόπο που εκθέσω και εργάζομαι κάθε φορά. Αισθάνομαι πολύ πιο εμπνευσμένη όταν μπορώ ... να δουλεύω με ανθρώπους και υλικά που βρίσκω στην εκάστοτε τοποθεσία. (Kochi-Muziris Biennale 2015)

Σ' αυτό το έργο (Measures of distance 1988) προσπαθούσα επίσης να πάω ενάντια στην σταθερή ταυτότητα που συνήθως υπονοείται στο στερεότυπο της αραβικής γυναίκας ως παθητική, μητέρα ως μη σεξουαλική οντότητα... Το έργο έχει δημιουργηθεί με τέτοιο τρόπο ώστε κάθε εικόνα να μιλάει για κυριολεκτική εγγύτητα και σιωπηρή απόσταση. (Mona Hatoum 1997)

1.5 Εκθέσεις

Από το 1983, η Mona Hatoum παρουσιάζει τόσο τις κατασκευές της όσο και βιντεοπροβολές της σε εκθέσεις σε όλο τον κόσμο. Έχει εμφανιστεί σε πολλές μεμονωμένες εκθέσεις. Μία από τις πιο πρόσφατες το 2018 στο White Cube στο Χονγκ Κονγκ.

Έχει επίσης συμμετάσχει σε μια σειρά αναγνωρισμένων ομαδικών εκθέσεων.

Τον Μάιο του 2016, η Tate Modern διεξήγαγε μια «διεξοδική εξερεύνηση στα 35 χρόνια δουλειάς της Hatoum στη Βρετανία, από τις πρώτες της δημιουργίες βιντεοτέχνης μέχρι τη γλυπτική και την κατασκευή μεγάλης κλίμακας» .

Η Menil Collection στο Χιούστον του Τέξας διοργάνωσε μια ατομική έκθεση με τίτλο «Mona Hatoum: Terra Infirma», η οποία προβαλλόταν από τις 12 Οκτωβρίου 2017 έως τις 25 Φεβρουαρίου 2018. Η έκθεση αυτή ταξίδεψε στο Ίδρυμα Τεχνών Pulitzer και διήρκησε από τις 6 Απριλίου μέχρι τις 11 Αυγούστου 2018.

Τον Μάρτιο του 2018, η Hatoum επιλέχθηκε για το βραβείο Herworth για Γλυπτική, μαζί με τον Michael Dean, τον Phillip Lai, τον Magali Reus και τον Cerith Wyn Evans. Το έργο των βραβευμένων καλλιτεχνών προβλήθηκε στη γκαλερί Herworth Wakefield από τα τέλη Οκτωβρίου του ίδιου έτους.

1.5.1 Ατομικές Εκθέσεις

Οι ατομικές εκθέσεις της συμπεριλαμβάνουν

Dissected Space: New Installations 1990-1992, Chapter Arts Centre, Cardiff (1992),

Mona Hatoum, Arnolfini, Bristol (1993),

Mona Hatoum, Centre Georges Pompidou, Paris (1994),

Centre Pompidou, Παρίσι (1994),

Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Σικάγο (1997),

Νέο Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Νέα Υόρκη (1998),

Castello di Rivoli, Τορίνο (1999),

Tate Britain, Λονδίνο (2000),

Hamburger Kunsthalle, Kunstmuseum Βόννη,

Magasin III, Στοκχόλμη (2004),

Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Αυστραλίας, Σίδνεϊ (2005),

Μονάδα Parasol, Λονδίνο,

Darat Al Funun, Ιορδανία,

Fondazione Querini Stampalia, Βενετία (2009),

UCCA, Πεκίνο (2009),

Κέντρο Τέχνης Βηρυτού (2010),

Ως νικήτρια του Βραβείου Joan Miró 2011, η Hatoum πραγματοποίησε ατομική έκθεση στο Fundació Joan Miró στη Βαρκελώνη το 2012.

Το 2013-2014 η Hatoum ήταν το επίκεντρο μιας ατομικής έκθεσης στο Kunstmuseum St Gallen και Mathaf: Αραβικό Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης στη Ντόχα.

Μία μεγάλη έκθεση περιοδείας που συγκέντρωσε πάνω από 100 έργα από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 έως σήμερα, εκτέθηκε στο Κέντρο Πομπιντού του Παρισιού (2015).

Tate Modern, Λονδίνο (2016)

KIASMA, Ελσίνκι (2016-17).

Χιροσίμα MOCA (2018), έχοντας τιμηθεί με το 10ο Βραβείο Τέχνης Χιροσίμα 2017, και στη Συλλογή Menil στο Χιούστον.

Μία από τις πιο πρόσφατες ατομικές της εκθέσεις το 2018 στο White Cube στο Χονγκ Κονγκ με την ονομασία «Remains of the day».

Ακόμη μία ατομική έκθεση της Mona Hatoum, η έβδομη στην σειρά, πραγματοποιήθηκε το 2019 στο Chantal Crousel στο Παρίσι.

1.5.1.1 *Remains of the day* (7 Σεπτεμβρίου 2018 – 27 Νοεμβρίου 2018) *White Cube Hong Kong*

Remains (ερμάριο), 2019
συρματόπλεγμα και ξύλο

«Η Hatoum δεν δημιουργεί ιεραρχίες μορφής και περιεχομένου στα έργα της, αλλά διαδραματίζονται παράλληλα ενώ σπρώχνουν το ένα το άλλο, δημιουργώντας χώρο για την αμφισημία, τη δυαδικότητα, το παράδοξο και το χιούμορ που βρίσκονται στον πυρήνα της δουλειάς της». (Michelle White, *Mona Hatoum: Terra Infirma*, 2018)

Σχεδιάζοντας τα θέματα που είναι συνυφασμένα με την καθημερινή ζωή και τη μεγαλύτερη κατάσταση του εγγενώς ασταθή κόσμου μας, το έργο της Hatoum δημιουργεί μια αίσθηση βαθιάς ανησυχίας μέσα από μια διαδικασία οπτικής και υλικής αποπλάνησης.

Με την εμπλοκή του θεατή σε μια άμεση φαινομενολογική εμπειρία, τα βιομηχανικά υλικά και τα καθημερινά αντικείμενα μετατρέπονται σε ισχυρούς κυπαρισούς, φορτισμένους με συναι-

σηματική και θεματική δύναμη. Στην έκθεσή της *The Remains of the day* (2016-18), που περιέχει έργα της που φτιάχτηκαν για την 10η έκθεση για το βραβείο Χιροσίμα, απλά ξύλινα έπιπλα και οικιακά αντικείμενα – τραπέζι κουζίνας, ομάδα από καρέκλες, πλάστη, σκαμνί, και vintage παιχνίδι φορτηγό – καλυμμένα με συρματόπλεγμα υπόκεινται σε έντονη θερμότητα. Οι καμένες και μαύρες μορφές ξυλάνθρακα που κρατούνται από το συρματόσχοινό τους, εμφανίζονται σαν φανταστικές σκιές των στερεών αντικειμένων που κάποτε ήταν, ενώ τα διάσπαρτα θραύσματα στο πάτωμα μιμούνται τη δυνατότητα περαιτέρω αποσύνθεσης σε οποιαδήποτε δεδομένη στιγμή. Σαν να καταγράφει κάποια ξαφνική και δραματική καταστροφή, το *Remains of the day* αναφέρεται στην ιδέα του «σπιτιού» με

Remains of the Day, 2016-2018
συρματόπλεγμα και ζύλο

Display case II
2018

οικείες και συμβολικές μορφές, τοποθετώντας το όχι ως καταφύγιο και καθιερωμένη τάξη, αλλά ως τόπο αναταραχής, διαταραχής και ασυνήθιστου.

Ο μετασχηματισμός του υλικού μέσω της θερμότητας είναι επίσης εμφανής στο *Untitled (display case table) II* (2018), ο οποίος αποτελείται από μια σειρά από γυάλινα βάζα, λιωμένα να καταρρέουν σε διάφορα οργανικά σχήματα και τοποθετημένα πάνω από σ' ένα ξύλινο τραπέζι. Σχετίζοντας στενά με την σουρεαλιστική έννοια του πληροφορητή, τα αντικείμενα φαίνονται τόσο ελκυστικά όσο και απωθητικά, τα περίεργα άμορφα και αισθησιακά τους σχήματα και ανοίγματα θυμίζουν σωματικά όργανα

ή στόμια.

Turbulence (black) 2014, Glass Marbles, 98 2/5 in diameter, 250 cm diameter

Στην μονοχρωματική εγκατάσταση *Turbulence* (μαύρο) (2014), γυαλιστερά μάρμαρα από μαύρο γυαλί διαφόρων μεγεθών συναρμολογούνται σε έναν τέλειο κύκλο στο πάτωμα της γκαλερί. Μια βαθιά ασταθής και ολισθηρή μάζα που θα μπορούσε να χαλάσει από οποιαδήποτε μικρή επαφή, η κυματοειδής επιφάνειά της αντανακλά και διαχέει το φως του περιβάλλοντός της, δημιουργώντας μια «μαύρη τρύπα» που λειτουργεί ως ένα εκτεταμένο πεδίο δύναμης, αποϋλοποιώντας το στερεό έδαφος πάνω στο οποίο κάθεται.

Στο νέο γλυπτό της *Hot Spot (stand)* (2018), μια μεταλλική σφαίρα σε βάση στυλ 50's έχει τα όρια της γης να περιγράφονται με λαμπερό, φωτεινό κόκκινο νέον. Εκπέμποντας θερμότητα και έναν ακουστικό ηλεκτρικό θόρυβο, τρεμοπαίζει συνεχώς, υποδηλώνοντας έναν κόσμο που είναι επικίνδυνος, θερμαίνεται και παγιδεύεται εξ ολοκλήρου σε βίαιες συγκρούσεις. Ομοίως, σε ένα άλλο νέο γλυπτό, η καλλιτέχνης χρησιμοποιεί ράβδους - χαλύβδινες ράβδους που ενισχύουν κατασκευές από σκυρόδεμα - για να δημιουργήσει τη μορφή μιας σφαίρας, τοποθετημένη στο πάτωμα κεκλιμένα σε παρόμοια γωνία με τη γη. Κατά μήκος των μεσημβρινών γραμμών του υπάρχουν διάφορα ακανόνιστα κομμάτια ερειπίων, όπως μια σειρά πλανητών που περιστρέφονται σε τροχιά.

Μετασηματίζοντας τα απομεινάρια υλικών από τον πόλεμο (κομμάτια αδρανούς σκυροδέματος και λυγισμένες λωρίδες ράβδου είναι συχνά τα πιο ορατά στοιχεία σε περιοχές αστικής καταστροφής), το έργο προτείνει ομορφιά εν μέσω χάους και τη δυνατότητα επισκευής και ανοικοδόμησης.

Mona Hatoum, Orbital II (detail), 2018. Concrete and steel reinforcement bars, Ø 140 cm. Courtesy of the artist and Galerie Chantak Paris. Photo: Florian Kleinfenn.

Αρκετές νέες σειρές έργων σε χαρτί χρησιμοποιούν ασυνήθιστα σύμβολα για να εξερευνήσουν το μινιμαλιστικό πλέγμα, συνδυάζοντας μια οικονομία μορφής με έμφαση στην υλική πραγματικότητα. Στη σειρά *Drawing Heat* (2016-17), για παράδειγμα, τα τονικά πλέγματα σε αρνητικά δημιουργούνται με καύση χλωμών γραμμών σε καφέ περγαμινή ψησίματος χρησιμοποιώντας θερμαινόμενο εργαλείο, ενώ σε μια νέα ομάδα λιθογραφιών μεγάλης κλίμακας, η Hatoum χρησιμοποιεί βιομηχανικής κατασκευής ελατήρια κρεβατιού, απελευθερωμένα από τον σκελετό τους να πέφτουν απευθείας στη λιθογραφική πέτρα. Το ομοίμορφο πλέγμα των κάποτε τεντωμένων ελατηρίων, που έχουν πλέον καταρρεύσει και τσαλακωθεί, δημιουργεί μια φυσική, οργανική σύνθεση, οδηγώντας σε δραματικές, τρισδιάστατες, μονότονες εκτυπώσεις μεγέθους 1:1. Ομοίως, τα εξαγωνικά πλακάκια δαπέδου του μπάνιου

Mona Hatoum, Untitled (bed springs) II, 2018, Lithograph on Velin D'Arches paper, 46 9/10 x 30 7/10 in 119 x 78 cm

χρησιμοποιούνται για την παραγωγή εκφραστικών «σκουπιδιών» στη σειρά *Frottage (Wee House)* (2017), το εντυπωσιακό μοτίβο πλέγματός τους ανασηκώθηκε κάθετα για να εμφανίζεται σαν φράγμα ή φράχτη, υπερτιθέμενο και συγκρατώντας τα ξέφρενα και άγρια σημάδια μολυβιού από πίσω

1.5.2 Ομαδικές Εκθέσεις

1987 State of the Nation, Herbert Gallery & Museum, Coventry.

1988 In an Unsafe Light, Ikon Gallery, Birmingham.

1993 Andrea Fisher/Mona Hatoum, South London Gallery, London.

μεταξύ των οποίων: το βραβείο Turner (1995), η Μπιενάλε της Βενετίας (1995 και 2005), η Μπιενάλε του Σίδνεϊ (2006) και η Μπιενάλε του Μόντρεαλ.

Μια ατομική έκθεση με τίτλο *Turbulence* διοργανώθηκε το 2014 από το Αραβικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Mathaf στη Ντόχα.

Το έργο της Hatoum προβλήθηκε σε μια ατομική έκθεση στο Ινστιτούτο Σύγχρονης Τέχνης, στη Βοστώνη το 2015.

1.6 Βραβεία

2008 – Rolf Schock Prize in Visual Arts

2011 – Joan Miró Prize, Fundació Joan Miró

2017 – 10th Hiroshima Art Prize, Hiroshima City Museum of Contemporary Art, Hiroshima

2018 – Whitechapel Gallery Art Icon

2019 – Praemium Imperiale για την κατηγορία της γλυπτικής, σε αναγνώριση της επίτευξης της των έργων της, της μέχρι τώρα πορείας της.

1.7 Ξεχωριστή προσωπικότητα –Mona Hatoum.

Παρακάτω ακολουθεί απόσπασμα από τη συνέντευξη της Mona Hatoum από την Janine Antoni στο Bomb Magazine, στην Νέα Υόρκη την άνοιξη του 1998.

Επέλεξα το συγκεκριμένο κομμάτι, διότι εδώ μπορούμε να δούμε αρκετές πτυχές του τρόπου σκέψης, της προσωπικότητας και του χαρακτήρα της Mona Hatoum, καθώς και προβληματισμούς και καλλιτεχνικές της αναζητήσεις.

Μιλάει για την καταγωγή της και αναφέρεται χαρακτηριστικά στο γεγονός ότι οι περισσότεροι την στοχοποιούν ως αραβίδα, παλαιστίνια καλλιτέχνη και προσπαθούν να ταυτίσουν όλη την δουλειά της και όλα τα μηνύματα που περνάει μέσα απ' τα έργα της με αυτήν της την ταυτότητα. Γεγονός που την ενοχλεί ιδιαίτερα, καθώς θέλει τα έργα της να απελευθερώνουν το μυαλό και την σκέψη του θεατή, ώστε να έχει την δυνατότητα να μεταφράσει αυτό που βλέπει όπως ακριβώς το αισθάνεται.

«Συνέντευξη της Mona Hatoum από την Janine Antoni (Bomb Magazine, Νέα Υόρκη άνοιξη του 1998).

Γνώρισα τη Mona Hatoum τον Δεκέμβριο του 1994, όταν εγκαθιστούσαμε τη δουλειά μας, δίπλα-δίπλα, στο Reina Sofia στη Μαδρίτη. Η έκθεση ονομάστηκε Cocido y Crudo, "The Raw and the Cooked". Η Mona έδειχνε το Corps etranger, ένα βίντεο που φτιάχτηκε με ιατρική κάμερα που είχε βιδωθεί μέσα και έξω από τα στόμια της και κατά μήκος της επιφάνειας του σώματός της. Εγώ έδειχνα το Slumber, μια παράσταση όπου το βράδυ κοιμόμουν στην γκαλερί του μουσείου, και την ημέρα ύφαινα, από λωρίδες του νυχτικού μου, το μοτίβο των γρήγορων κινήσεων των ματιών μου σε μια ατελείωτη κουβέρτα.

Mona Hatoum: Δεν μου αρέσουν οι συνεντεύξεις. Συχνά μου τίθεται η ίδια ερώτηση: Τι στη δουλειά σας προέρχεται από τη δική σας κουλτούρα; Σαν να έχω μια συνταγή και

μπορώ πραγματικά να απομονώσω το αραβικό συστατικό, το γυναικείο συστατικό, το παλαιστινιακό συστατικό. Οι άνθρωποι περιμένουν συχνά συγκεκριμένους ορισμούς της ετερότητας, σαν η ταυτότητα να είναι κάτι σταθερό και εύκολα προσδιορίσιμο.

Janine Antoni: Πιστεύετε ότι τέτοιου είδους ερωτήσεις μας έχουν κάνει υπερβολικά συνειδητούς για το πώς εκπροσωπούμε τον εαυτό μας και την επίδρασή του στην δουλειά μας;

MH: Ναι, εάν προέρχεται από ένα καταδικασμένο υπόβαθρο, υπάρχει συχνά η προσδοκία ότι η δουλειά σου θα πρέπει κάπως να αρθρώνει τον αγώνα ή να εκπροσωπεί τη φωνή των ανθρώπων. Αυτό είναι πραγματικά πολύ. Συνειδητοποιώ συχνά πως θέλω να έρχομαι σε αντιπαράθεση με αυτές τις προσδοκίες.

JA: Όλοι φαίνονται πρόθυμοι να σας καθορίσουν. Όταν κοίταξα τη λίστα και τα άρθρα που έχουν γραφτεί για εσάς, με εντυπωσίασε μια συγκεκριμένη συνέπεια. Τρία άρθρα ξεκινούσαν ως εξής: «Η γεννηθής στο Λίβανο καλλιτέχνης, Mona Hatoum». «Η Hatoum γεννήθηκε σε μια οικογένεια Παλαιστινίων προσφύγων». «Η Mona Hatoum είναι γυναίκα, Παλαιστίνια, ιθαγενής της Βηρυτού ...»

MH: Είναι περισσότερο οι ασυνέπειες που με ενοχλούν, όπως όταν οι άνθρωποι με αποκαλούν Λιβανέζα ενώ δεν είμαι. Αν και γεννήθηκα στο Λίβανο, η οικογένειά μου είναι Παλαιστίνιοι. Και όπως η πλειοψηφία των Παλαιστινίων που εξορίστηκαν στο Λίβανο μετά το 1948, δεν μπόρεσαν ποτέ να αποκτήσουν Λιβανέζικες ταυτότητες. Ήταν ένας τρόπος να τους αποθαρρύνει από την ένταξή τους στην κοινωνία του Λιβάνου. Αντ' αυτού, και για λόγους που δεν θα αναλύσω, η οικογένειά μου πολιτογραφήθηκε βρετανική, οπότε έχω βρετανικό διαβατήριο από τότε που γεννήθηκα. Μεγάλωσα στη Βηρυτού σε μια οικογένεια που είχε υποστεί μια τεράστια απώλεια και υπήρχε η αίσθηση της εξάρθρωσης. Όταν πήγα στο Λονδίνο το 1975 για μια σύντομη επίσκεψη, εγκαταστάθηκα τελικά εκεί επειδή ξέσπασε ο πόλεμος στον Λίβανο και αυτό δημιούργησε ένα άλλο είδος εξάρθρωσης. Αυτό εκδηλώνεται στη δουλειά μου με την αίσθηση της αποσύνδεσης. Για παράδειγμα, σε ένα έργο όπως το *Light Sentence*, η κίνηση του λαμπτήρα προκαλεί τη διαρκή κίνηση των σκιών των ντουλαπιών, των συρμάτων πλεγμάτων, γεγονός που δημιουργεί μια πολύ ανησυχητική αίσθηση. Όταν μπαίνετε στο χώρο έχετε την εντύπωση ότι ολόκληρο το δωμάτιο ταλαντεύεται και έχετε την ανησυχητική αίσθηση ότι το έδαφος αλλάζει κάτω από τα πόδια σας. Αυτό είναι ένα περιβάλλον με συνεχή ροή - χωρίς μεμονωμένη άποψη, χωρίς σταθερό πλαίσιο αναφοράς. Υπάρχει μια αίσθηση αστάθειας και ανησυχίας στο έργο. Αυτός είναι ο τρόπος με τον οποίο το έργο ενημερώνεται από το ιστορικό μου. Από την άλλη πλευρά, τώρα έχω περάσει το ήμισυ της ζωής μου στη Δύση, οπότε όταν μιλάω για έργα

όπως το Light Sentence, Quarters και Current Disturbance ως αναφορά σε κάποιο είδος θεσμικής βίας, μιλώ για συνάντηση αρχιτεκτονικής και θεσμικές δομές σε δυτικά αστικά περιβάλλοντα που αφορούν τη συνένωση των ατόμων, τη διόρθωσή τους στο διάστημα και την παρακολούθησή τους. Αυτό που προσπαθώ να πω εδώ είναι ότι οι ανησυχίες στη δουλειά μου αφορούν τόσο τα γεγονότα της καταγωγής μου όσο είναι μια αντανάκλαση ή μια εικόνα για τις δυτικές θεσμικές δομές και δομές εξουσίας που έχω βρεθεί ήδη τα τελευταία είκοσι και κάτι χρόνια.

JA: Τι κάνει κάποιον να ισχυρίζεται μια ιστορία και όχι άλλη; Είμαι από τις Μπαχάμες αλλά εκπαιδευτήκα στις Η.Π.Α. όπως εσείς ήσασταν στο Λονδίνο. Δεν είναι ο μινιμαλισμός τόσο μέρος της ιστορίας μας όσο και της καταγωγής μας;

MH: Ακριβώς, με ενδιέφερε εξ' ολοκλήρου η Minimal και Conceptual Art κατά την διάρκεια του πρώτου μου πτυχίου. Πηγαίνοντας μετά στο Πανεπιστήμιο, που ήταν η πρώτη μου συνάντηση με έναν μεγάλο γραφειοκρατικό θεσμό, ασχολήθηκα με την ανάλυση των δομών εξουσίας, πρώτα σε σχέση με τον φεμινισμό και, στη συνέχεια, σε ευρύτερους όρους, όπως τη σχέση μεταξύ του Τρίτου Κόσμου και της Δύσης. Αυτό με οδήγησε στο να δημιουργώ συγκρουσιακά έργα με βάση τα ζητήματα, τα οποία τροφοδοτούνταν από θυμό και την αίσθηση του επείγοντος. Αργότερα, όταν μπήκα στον τομέα της εγκατάστασης και της κατασκευής αντικειμένων, δεν θα έλεγα ότι επέστρεψα στην minimal αισθητική μου, ήταν περισσότερο ένα είδος αναγωγικής προσέγγισης, αν θέλετε, όπου οι φόρμες μπορούν να θεωρηθούν αφηρημένες αισθητικές δομές, αλλά μπορούν επίσης να αναγνωριστούν ως κλουβιά, ερμάρια, καρέκλες, κρεβάτια ... Το έργο λοιπόν γεμίζει συσχετισμούς και νοήματα - μία αντανάκλαση των προβληματισμών του κοινωνικού περιβάλλοντος που ζούμε. Σε αντίθεση με την minimal αισθητική των αντικειμένων, δεν είναι αυτοαναφερόμενα.

JA: Στην παράσταση στο Νέο Μουσείο με εντυπωσίασε η διαφορά μεταξύ των τυπικών πτυχών των μετέπειτα γλυπτών σας και ενός παλαιότερου κομματιού όπως το Measures of Distance. Είναι ένα κομμάτι που με στοιχειώνει από τότε που το είδα πριν από δύο χρόνια. Παρ' όλο που αυτό το έργο είναι πολύ προσωπικό, η μορφή του είναι απατηλή. Δεν μπορείς να το καταλάβεις απόλυτα. Οπτικά φαίνονται στρώματα πληροφοριών: πρώτα, τα χειρόγραφα γράμματα στα αραβικά και, τέλος, το σχήμα της μητέρας σας. Ουσιαστικά ποτέ δεν διακρίνεται καθαρά η γυμνή εικόνα της μητέρας σας. Ο ήχος λειτουργεί με τον ίδιο τρόπο. Ένωσα ότι προσπαθούσα να παρακολουθήσω μια ιδιωτική συνομιλία. Το βίντεο δεν έχει αυτήν την αμεσότητα στην ποιότητα που έχουν τα μετέπειτα έργα σας.

MH: Ναι, το Measures of Distance είναι πολύ σημαντικό για μένα. Το βλέπω ως το αποκορύφωμα και το συμπέρασμα όλης της πρώιμης αφήγησης και θεμάτων των προηγούμενων έργων. Για χρόνια προσπαθούσα να κάνω γενικές και αντικειμενικές δηλώσεις σχετικά με την κατάσταση του κόσμου. Με το Measures of Distance πήρα μια συνειδητή απόφαση να ερευνήσω το προσωπικό - όσο περίπλοκο, μπερδεμένο, αντιφατικό και αν ήταν το υλικό με το οποίο είχα επιλέξει να ασχοληθώ. Κατά τη διάρκεια μιας επίσκεψής μου στη Βηρυτό το 1981, τράβηξα περίπου δώδεκα πλάνα της μητέρας μου να κάνει μπάνιο. Εκείνη την εποχή, ο φεμινισμός είχε προβληματίσει τόσο πολύ το ζήτημα της εκπροσώπησης των γυναικών που η εικόνα της γυναίκας βγήκε τελείως από το πλάνο, απουσίαζαν. Ήταν αρκετά καταθλιπτικό. Για μερικά χρόνια δεν ήξερα αν θα έπρεπε να χρησιμοποιήσω αυτές τις εικόνες της μητέρας μου στη δουλειά μου. Το έργο μου πήρε την τελική του μορφή μόλις το 1988, αλλά στο μεταξύ είχα χρησιμοποιήσει ήδη το υλικό αυτό σε μία παράστασή μου. Τέλος πάντων, μόλις έκανα το έργο, διαπίστωσα ότι μιλούσε για τις πολυπλοκότητες της εξορίας, του εκτοπισμού, της αίσθησης της απώλειας και του χωρισμού που προκαλείται από τον πόλεμο. Με άλλα λόγια, περιελάμβανε την εικόνα ή αυτό το άτομο «τη μητέρα μου» μέσα σε ένα κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο.

JA: Μπορώ να αναφερθώ στη μάχη σας για το αν θα δουλέψετε με αυτές τις εικόνες με τη μητέρα σας, γιατί είχα παρόμοιες ερωτήσεις όταν άρχισα να δουλεύω με τους γονείς μου. Ξαφνικά συνειδητοποίησα ότι οι αποσκευές μου κατά κάποιον τρόπο προήλθαν από αυτούς και να συνεργαστώ μαζί τους σήμαινε να τους ζητήσω να αντιμετωπίσουν αυτά τα ζητήματα. Σε ένα σημείο έπρεπε να αναρωτηθώ αν είχα δικαίωμα να τους το ζητήσω αυτό και να τους εκθέσω με αυτόν τον τρόπο. Αναρωτιόμουν αν η ομίχλη του Measures of Distance αντικατοπτρίζει ένα είδος αμφιθυμίας εκθέτοντας κάτι πολύ οικείο όσον αφορά τη σχέση σας με τη μητέρα σας. Καθώς και μια προσπάθεια έκφρασης της πολυπλοκότητας, χωρίς να επιτρέπεται σ' αυτήν να εγκατασταθεί οπουδήποτε.

MH: Ναι, σαν να περιπλανιέσαι μέσα σ' ένα χάος νοημάτων

JA: Αυτό που κάνετε τόσο όμορφα, οπτικά.

MH: Λοιπόν, ήθελα να εξερευνήσω τις πολυπλοκότητες μέσω της αντιπαραβολής πολλών τυπικών και οπτικών στοιχείων που δημιουργούν παράδοξα επίπεδα νοήματος. Ήθελα κάθε πλαίσιο να μιλάει για εγγύτητα και απόσταση. Έχετε τις κοντινές εικόνες του γυμνού σώματος της μητέρας μου, που αντικατοπτρίζουν την οικειότητα της ανταλλαγής μεταξύ μας, που επικαλύπτονται από τα γράμματα της που υποτίθεται ότι είναι μέσο επικοινωνίας, αλλά ταυτόχρονα, εμποδίζουν την πλήρη πρόσβαση στην εικόνα. Οι άνθρωποι είδαν το αραβικό γράψιμο ως συρματοπλεγμά.

JA: Ή ως πέπλο.

MH: Ακριβώς. Το έργο μου δομήθηκε γύρω από τα γράμματα της μητέρας μου, διότι τα γράμματα υπονοούν την απόσταση ενώ ταυτόχρονα ασχολούνται με πολύ οικεία ερωτήματα. Και έχετε τις κινούμενες φωνές μας να μιλούν στα αραβικά και να γελούν, κάτι που έρχεται σε αντίθεση με τη θλίψη της φωνής μου διαβάζοντας τα γράμματα της μητέρας μου, μεταφρασμένα στα αγγλικά.

JA: Μου αρέσει το πώς οι ερωτήσεις σας είναι πολύ αντιφατικές, αλλά συνεχίζει να λέει, "Αγαπητή μου Μόνα, η αγάπη της καρδιάς μου."

MH: Σωστά, χρησιμοποιεί ακόμα πιο όμορφες εκφράσεις που δεν έχουν ισοδύναμο στην αγγλική γλώσσα. Όταν έκανα το Measures of Distance, ένιωσα σαν να ξεφορτώθηκα ένα βάρος από την πλάτη μου. Ένιωσα αργότερα ότι μπορούσα να συνεχίσω με άλλα είδη έργων, όπου κάθε έργο δεν έπρεπε απαραίτητα να διηγείται ολόκληρη την ιστορία, όπου μπορούσα να ασχοληθώ με μια μικρή πτυχή της εμπειρίας μου. Τότε άρχισα να δουλεύω την εγκατάσταση.

JA: Αν κοιτάξουμε το σώμα της δουλειάς σας στο Νέο Μουσείο, τα μετέπειτα έργα σας γίνονται πολύ πιο ανοιχτά. Το πολιτικό στοιχείο υπάρχει αλλά έχει αλλάξει μορφές. Αντί να είναι επίκαιρο, είναι πειραματικό. Ειδικά στις εγκαταστάσεις όπου οι θεατές βρίσκονται σε μια άβολη θέση - από την θέση εκείνη της αστάθειας, η ανταπόκρισή τους φαίνεται να αποδίδει το νόημα.

MH: Στα πρώτα έργα μου – παραστάσεις κατά κάποιο τρόπο επιδεικνυα ή έστελνα ένα μήνυμα στον θεατή. Με τις εγκαταστάσεις μου, ήθελα να εμπλέξω τον θεατή σε μια φαινομενολογική κατάσταση όπου η εμπειρία είναι πιο φυσική και άμεση. Ήθελα η οπτική πτυχή του έργου να προσελκύσει τον θεατή με φυσικό, αισθησιακό, ίσως ακόμη και συναισθηματικό τρόπο, οι συσχετίσεις και η αναζήτηση νοήματος έρχονται μετά από αυτό. Και παρόλο που ο τίτλος μπορεί να στρέψει την προσοχή σας σε μια πτυχή του έργου, ελπίζω το έργο να παραμένει αρκετά ανοιχτό για να επιτρέψει διαφορετικές ερμηνείες. Μια γυναίκα εδώ στο Νέο Μουσείο είπε ότι οι λάμπες που αναβοσβήνουν σε συνεχή διαταραχή την έκανε να σκεφτεί έναν σεξουαλικό οργανισμό. Πόσο όμορφο! Όμως, είπε, πως τότε θυμήθηκε ότι το έργο μου υποτίθεται ότι είναι πολιτικό και έπρεπε να σκεφτεί ότι τα φώτα στα κλουβιά αντιπροσωπεύουν ανθρώπους στη φυλακή. Νομίζω λοιπόν ότι είναι ένα πολύ καλό παράδειγμα. Δεν υπάρχει καμία ερμηνεία, γι' αυτό το βρίσκω πάντα προβληματικό όταν τα μουσεία και οι γκαλερί θέλουν να παρουσιάσουν ένα επεξηγηματικό κείμενο στον τοίχο. Διορθώνει το νόημα και περιορίζει την ανάγνωση του έργου και δεν επιτρέπει στον

θεατή να έχει αυτήν την πολύ εκτεταμένη δική του ευφάνταστη ερμηνεία που αντικατοπτρίζει την εμπειρία τους.

JA: Τι ρόλο θέλετε τα έργα σας να παίζουν και σε ποιο ρόλο πιστεύετε ότι σας έχει ρίξει ο κόσμος της τέχνης;

MH: Θέλω το έργο σε πρώτο βαθμό να έχει μια ισχυρή επίσημη παρουσία και μέσω της φυσικής εμπειρίας να ενεργοποιείται μια ψυχολογική και συναισθηματική ανταπόκριση. Με μια γενική έννοια θέλω να δημιουργήσω μια κατάσταση όπου η ίδια η πραγματικότητα γίνεται ένα αμφισβητήσιμο σημείο. Όπου ο θεατής πρέπει να επανεκτιμήσει τις υποθέσεις και τις σχέσεις του με τα πράγματα γύρω του. Ένα είδος αυτοεξέτασης και εξέτασης των δομών εξουσίας που μας ελέγχουν: Είμαι ο φυλακισμένος ή ο φύλακας; Ο καταπιεσμένος ή ο καταπιεστής; ή και τα δύο. Θέλω το έργο να περιπλέξει αυτές τις θέσεις και να προσφέρει αμφισημία παρά συγκεκριμένες και σίγουρες απαντήσεις. Ένα αντικείμενο από απόσταση μπορεί να μοιάζει με χαλί κατασκευασμένο από πλούσιο βελούδο, αλλά όταν το πλησιάζετε συνειδητοποιείτε ότι είναι φτιαγμένο από ανοξείδωτες καρφίτσες που το μετατρέπουν σε ένα απειλητικό και κρύο αντικείμενο και όχι σ' ένα φιλόξενο.

Δεν είναι αυτό που υπόσχεται να είναι. Έτσι σας κάνει να αμφισβητείτε τη σταθερότητα του εδάφους στο οποίο περπατάτε, το οποίο είναι επίσης η βάση στην οποία βρίσκονται οι στάσεις και οι πεποιθήσεις σας. Όταν η δουλειά μου μετατοπίστηκε από την προφανώς πολιτική, ρητορική στάση στο να παρουσιάζει τις πολιτικές ιδέες μέσω της τυπικότητας και της αισθητικής, τα έργα μου μετατράπηκαν πιο πολύ σ' ένα ανοιχτό σύστημα. Έκτοτε αντιστέκομαι στις προσπάθειες των θεσμικών οργάνων να καθορίσουν το νόημα στη δουλειά μου θέλοντας να το συμπεριλάβω σε πολύ στενά καθορισμένες θεματικές εκθέσεις.

JA: Λοιπόν, σε αυτό το κλίμα πολιτικής ορθότητας, οι άνθρωποι πραγματικά δεν ξέρουν τι να κάνουν με εσάς εάν δεν πληροίτε συγκεκριμένα στερεότυπα. Πιστεύετε ότι αυτό μας ώθησε, ως καλλιτέχνες, να φτιάξουμε ένα έργο που αρνείται να οριστεί με αυτόν τον τρόπο; Ότι είναι μια φυσική απάντηση στο να αποφεύγουμε την επιβολή των στερεοτύπων. Γνωρίζοντας ότι είναι πολύ πιο περίπλοκο από αυτό.

MH: Είχα πάντα μια επαναστατική και αντίθετη στάση. Όσο περισσότερο ένιωθα να ωθούμαι προς ένα καλούπι, τόσο περισσότερο είχα την ανάγκη να πηγαίνω προς την αντίθετη κατεύθυνση. Όπως όταν έκανα ένα έργο που το ονόμασα Jardin public. Ανακάλυψα ότι ετυμολογικά οι λέξεις "δημόσια" και "ηβική" προέρχονται από την ίδια πηγή. Χρησιμοποίησα μια καρέκλα από σφυρήλατο σίδηρο παρόμοιο με αυτό που βλέπετε σε δημόσιους κήπους στο Παρίσι - του έδωσα έναν γαλλικό τίτλο για να τονίσω αυτήν την ένωση.

Και εμφύτευσα ηβικά μαλλιά σε τριγωνικό σχήμα στο κάθισμα σαν γρασίδι που βγαίνει από τις τρύπες. Μου άρεσε η σουρεαλιστική πτυχή αυτού του έργου...»

Νιώθει λοιπόν πολλές φορές παρεξηγημένη ως καλλιτέχνης, με μία έννοια θα μπορούσαμε να πούμε, καθώς οι κριτικοί και οι περιγραφές προς εκείνη προκύπτουν από κάποια στερεότυπα και καταλήγουν να την τοποθετούν σε ένα καλούπι.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον μου προκαλούν όλες αυτές οι ανησυχίες της Hatoum, καθώς και η ανάλυση του έργου της *Measures of Distance*, ένα απ' τα πιο προσωπικά και συναισθηματικά βαθιά της έργα, όπως η ίδια αναφέρει.

Μοναδική προσωπικότητα, με βαθυστόχαστους προβληματισμούς, προσωπικές εμπειρίες, βιώματα, η Mona Hatoum με τα έργα της αγγίζει βαθιά μυαλό και συναίσθημα.

Κεφάλαιο 2 : SHIRIN NESHAT

2.1 Ποια είναι η Shirin Neshat;

Shirin-Neshat-work-in-progress-photo-credits-artist by The Iranian

Η Neshat είναι το τέταρτο από τα πέντε παιδιά εύπορων γονέων, γεννηθείς στην θρησκευτική πόλη Qazvin στο βορειοδυτικό Ιράν το 1957 υπό την προστασία μιας πολύ ζεστής, υποστηρικτικής μουσουλμανικής οικογένειας, όπου έμαθε παραδοσιακές θρησκευτικές αξίες από τους παππούδες της. Ο πατέρας της Neshat ήταν φυσικός και η μητέρα της ασχολούταν με τα οικιακά. Η Neshat είχε δηλώσει πως ο πατέρας της φανταζόταν την Δύση, και σταδιακά άρχιζε να απορρίπτει όλες τις προσωπικές του αξίες, και οι δύο γονείς της το έκαναν. Αυτό που συνέβη, πιστεύω, είναι πως η ταυτότητά τους σιγά σιγά διαλύονταν, την αντάλλασσαν με άνεση, τους εξυπηρετούσε αυτό.

Η Neshat εντάχθηκε σε καθολικό οικοτροφείο στην Τεχεράνη. Επηρεασμένη από τον Δυτικό φεμινισμό, ο πατέρας της ενθάρρυνε καθεμία από τις κόρες του «να είναι ανεξάρτητες, να παίρνουν ρίσκα, να μαθαίνουν, να ανακαλύπτουν τον κόσμο». Έστειλε τις κόρες και τους γιους του στο πανεπιστήμιο για να λάβουν υψηλότερη εκπαίδευση.

Το 1975, η Neshat έφυγε από το Ιράν για να σπουδάσει τέχνη στο UC Berkeley και ολοκλήρωσε το BA, MA και MFA. Η Neshat αποφοίτησε από το UC Berkeley το 1983, και σύντομα μετακόμισε στην Νέα Υόρκη. Εκεί σύντομα συνειδητοποίησε ότι το να δημιουργεί τέχνη δεν μπορούσε να είναι το επάγγελμά της εκείνη την περίοδο. Αφού γνώρισε τον

μελλοντικό της άντρα, ο οποίος διοικούσε το Storefront for Art and Architecture, έναν εναλλακτικό χώρο στο Μανχάταν, αφιέρωσε δέκα χρόνια από την ζωή της δουλεύοντας μαζί του εκεί· μία δεύτερη εκπαίδευση.

Σ' αυτό το διάστημα, η Neshat έκανε μερικές απόπειρες να δημιουργήσει τέχνη, αυτές όμως καταστράφηκαν στην συνέχεια. Είχε εκφοβιστεί από την καλλιτεχνική σκηνή στην Νέα Υόρκη, και πείστηκε ότι η τέχνη που δημιουργούσε δεν ήταν ουσιώδης. Δηλώνει ότι «αυτά τα δέκα χρόνια πρακτικά δεν έκανα καθόλου τέχνη, και η τέχνη που δημιουργούσα δεν με ικανοποιούσε και τελικά την κατέστρεφα».

Το 1990, η Neshat επέστρεψε στο Ιράν, έναν χρόνο μετά τον θάνατο του Ayatollah Khomeini. «Ήταν πιθανόν μία από τις πιο σοκαριστικές εμπειρίες που είχα ποτέ». Η διαφορά ανάμεσα σε αυτό που θυμόμουν και αυτό που βίωνα από την Ιρανή κουλτούρα ήταν τεράστια. Η αλλαγή ήταν παράλληλα τρομαχτική και συναρπαστική. Δεν υπήρξα ποτέ σε μία χώρα τόσο ιδεολογικά εδραιωμένη. Πιο αξιοσημείωτη, φυσικά, ήταν η αλλαγή στον τρόπο ένδυσης των ανθρώπων και στον δημόσιο τρόπο συμπεριφοράς.

Καθώς το Storefront λειτουργούσε ως πολιτιστικό εργαστήριο, η Neshat είχε επαφή με δημιουργούς, καλλιτέχνες, αρχιτέκτονες, και φιλοσόφους. Ισχυρίζεται ότι το Storefront τελικά την βοήθησε να ξεκινήσει πάλι το πάθος της για την τέχνη, κάνοντάς την να εμβαθύνει στον εαυτό της και στο τι ήθελε να δημιουργήσει ως καλλιτέχνης. Το 1993 η Neshat ξεκίνησε να δημιουργεί πάλι τέχνη, αρχίζοντας από την φωτογραφία.

Τον Ιούλιο του 2009, η Neshat συμμετείχε σε τριήμερη απεργία πείνας στην έδρα των Ηνωμένων Εθνών στη Νέα Υόρκη ως ένδειξη διαμαρτυρίας για τις ιρανικές προεδρικές εκλογές του 2009.

2.1.1 Το πολιτιστικό της υπόβαθρο.

Η Shirin Neshat είναι μία Ιρανή καλλιτέχνης που ζει στην Νέα Υόρκη, γνωστή αρχικά για την δουλειά της σε ταινίες, βίντεο και φωτογραφία. Η καλλιτεχνική της δουλειά έχει ως επικεντρώνεται στις αντιθέσεις μεταξύ του Ισλάμ και της Δύσης, του θηλυκού και του αρσενικού, της δημόσιας και ιδιωτικής ζωή, της αρχαιότητας και του μοντερνισμού, και της γεφύρωσης των όλων αυτών των χώρων.

Καθώς το Ιράν έχει υπονομεύσει τα ανθρώπινα δικαιώματα, κυρίως μετά την Ισλαμική επανάσταση είχε πει ότι: «έριξα όλη μου την βαρύτητα στο να δημιουργήσω τέχνη που αφορά την τυραννία, δικτατορία, καταπίεση και πολιτική αδικία. Παρ' όλο που δεν θεωρώ

τον εαυτό μου ακτιβίστρια, πιστεύω στην τέχνη μου – άσχετα από την φύση της – είναι μία έκφραση διαμαρτυρίας, μία κραυγή για την ανθρωπότητα».

2.2 Το έργο της Shirin Neshat.

Οι φωτογραφίες και τα βίντεο της Shirin Neshat αναφέρονται στις ατομικές ελευθερίες κάτω από την πίεση και την καταπίεση λόγω κοινωνικών ιδεολογιών.

Η δουλειά της αναφέρεται στους κοινωνικούς, πολιτιστικούς και θρησκευτικούς κώδικες των μουσουλμανικών κοινωνιών και στην πολυπλοκότητα ορισμένων αντιθέσεων, όπως του άνδρα και της γυναίκας. Η Neshat τονίζει συχνά αυτό το θέμα προβάλλοντας δύο ή περισσότερες συντονισμένες ταινίες ταυτόχρονα, δημιουργώντας έντονες οπτικές αντιθέσεις μέσω μοτίβων όπως φως και σκιά, μαύρο και άσπρο, αρσενικό και θηλυκό. Η Neshat έχει επίσης κάνει πιο παραδοσιακές αφηγηματικές ταινίες μικρού μήκους, όπως το *Zarin*.

Το έργο της Neshat πραγματεύεται τις κοινωνικές, πολιτικές και ψυχολογικές διαστάσεις της γυναικείας εμπειρίας στις σύγχρονες ισλαμικές κοινωνίες. Παρόλο που η Neshat αντιστέκεται ενεργά στις στερεοτυπικές αναπαραστάσεις του Ισλάμ, οι καλλιτεχνικοί της στόχοι δεν είναι ρητά πολεμικοί. Αντίθετα, το έργο της αναγνωρίζει τις περίπλοκες πνευματικές και θρησκευτικές δυνάμεις που διαμορφώνουν την ταυτότητα των μουσουλμάνων γυναικών σε όλο τον κόσμο. Χρησιμοποιώντας την περσική ποίηση και την καλλιγραφία εξέτασε έννοιες όπως το μαρτύριο, ο χώρος της εξορίας, τα θέματα της ταυτότητας και της θηλυκότητας.

Κατά την μεγαλύτερη περίοδο της καριέρας της, εξορισμένη από το Ιράν, εξωτερικός παρατηρητής της αυξανόμενης αυστηρότητας του Ισλαμικού Νόμου και της επίδρασης στην καθημερινότητα των γυναικών. Τα πρώτα έργα της Neshat ήταν φωτογραφίες, όπως η σειρά *Unveiling* (1993) και *Women of Allah* (1993–97), οι οποίες διερευνούν τις έννοιες της θηλυκότητας σε σχέση με τον ισλαμικό φονταμενταλισμό και τη μαχητικότητα στη χώρα καταγωγής της.

Το 1990, η Neshat επισκέφθηκε το Ιράν μετά από δώδεκα χρόνια. Σοκαρίστηκε βρίσκοντας τις γυναίκες να ακολουθούν την Ισλαμική επανάσταση του 1979, υποχρεωμένες να φορούν *chador*¹. Τότε η Neshat επέστρεψε στις Ηνωμένες Πολιτείες για να δημιουργήσει την Συλλογή *Οι γυναίκες του Allah*, 1994.

---

¹ (τσαντόρ), το παραδοσιακό ισλαμικό πέπλο.

2.2.1 Οι γυναίκες του Allah, 1994

Ως τρόπος αντιμετώπισης της ασυμφωνίας μεταξύ της κουλτούρας που βίωσε και εκείνης του προ-επαναστατικού Ιράν στο οποίο μεγάλωσε, ξεκίνησε το πρώτο ώριμο έργο της, τη σειρά «Women of Allah», πορτρέτα γυναικών επικαλυμμένα πλήρως από Περσική καλλιγραφία.

Μία Συλλογή από αυτοπροσωπογραφίες όπου η ίδια απεικονίζεται να φοράει chador. Στις φωτογραφίες, το πρόσωπό

Untitled from Women of Allah Series 1995

της, τα πόδια της, και τα χέρια της (τα μοναδικά σημεία του σώματος που επιτρέπεται να φαίνονται βάσει του Ισλαμικού νόμου) καλύπτονται από την Ιρανή ποίηση των Forough Farrokhzad¹ και Tahereh Saffarzadeh². Η ποίηση τοποθετήθηκε σε μία έντονη αντίθεση με την ομοιομορφία του

Women of Allah Series 1995

πέπλου, προτείνοντας ένα προσωπικό βάθος και συναίσθημα που συχνά περνά απαρατήρητο. Οι γυναίκες του Allah είναι πολύ περισσότερο από εικόνες καταπίεσης· είναι πολύπλοκες προσωπικότητες με επιθυμίες και φιλοδοξίες, κινούμενες ανάμεσα στις έντονες προσωπικές τους σκέψεις, συναισθήματα και την δημόσια πολιτική ανάμειξη. Πρόκειται λοιπόν για μία φωτογραφική σειρά, η οποία εξετάζει τις πολυπλοκότητες των γυναικείων ταυτοτήτων εν μέσω ενός μεταβαλλόμενου πολιτιστικού τοπίου στη Μέση Ανατολή.

¹ Ιρανή ποιήτρια και σκηνοθέτης ταινιών (1934 –1967), που έγραφε από την γυναικεία οπτική.

² Ιρανή ποιήτρια, συγγραφέας, μεταφράστρια, εξέχουσα καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Τεχεράνης (1936-2008)

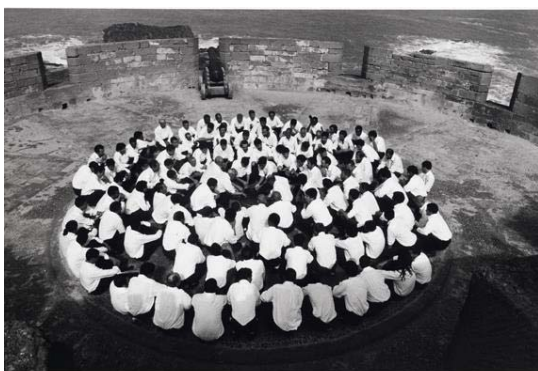
Για παράδειγμα, στην συγκεκριμένη φωτογραφία, βλέπουμε την ίδια την καλλιτέχνη, Shirin Neshat, σε μία σύνθεση, η οποία αποτελείται και ορίζεται από το σκληρό περίγραμμα του μαύρου τσαντόρ της μπροστά στο φωτεινό λευκό φόντο. Η φιγούρα της εμφανίζεται κεντραρισμένη, μετρημένη, συμμετρική, σε αντίθεση με την διάσπαση και τον διχασμό που δημιουργεί η τοποθέτηση του όπλου, το οποίο παραπέμπει σε κάποια βίαιη ρήξη ή ψυχικό κατακερματισμό. Μία και μόνο εικόνα, όπως και αυτή, μπορεί να φιλοξενεί πολλές αιώνιες εσωτερικές αντιφάσεις, όπως παράδοση και νεωτερικότητα, Ανατολή και Δύση, ομορφιά και βία. Η Neshat αναφέρει χαρακτηριστικά: «Κάθε εικόνα, κάθε υποτακτικό βλέμμα κάθε γυναίκας, κρύβει και εκφράζει μια πολύ πιο περίπλοκη και παράδοξη πραγματικότητα πίσω από την επιφάνεια».

*Shirin Neshat, **Rebellious Silence**, Women of Allah series, 1994, B&W RC print & ink, photo by Cynthia Preston © Shirin Neshat*

Ωστόσο το εύρος της δουλειάς της Neshat εκτείνεται και πέρα από την πολιτική του ταυτότητα. Όπως παρατήρησε ο κριτικός τέχνης Eleanor Heartney, «η Neshat κάνει Τέχνη μέσω των ταυτοτήτων της ως Ιρανή και ως γυναίκα, αλλά τα ανασχηματίζει για να μιλήσει για μεγαλύτερα θέματα όπως ελευθερία, ανεξαρτησία, κοινωνική καταπίεση, τον πόνο της εξορίας και την δύναμη του ερωτισμού».

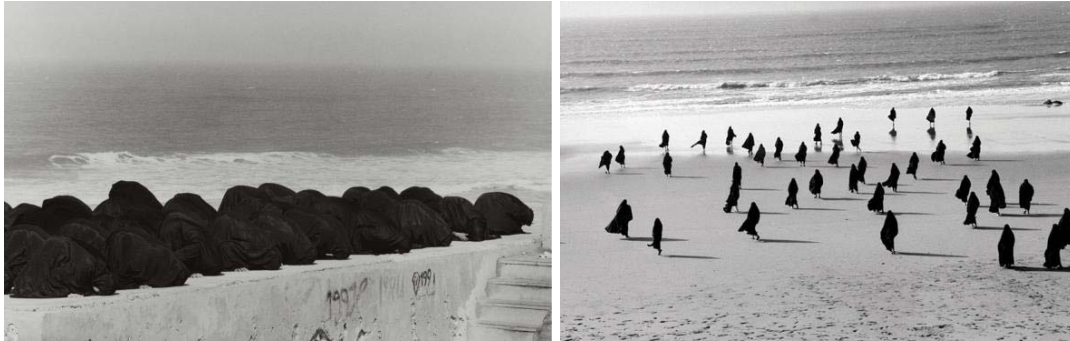
2.2.2 *Rapture*, 1999

Rapture, 1999

Rapture, 1999, είναι ένα μέρος της τριλογίας, παραγωγής της, η οποία περιλαμβάνει και τα επίσης αναγνωρισμένα έργα *Turbulent*, 1998, και *Fervor*, 2000. Με το *Rapture*, η Neshat προσπάθησε για πρώτη φορά να κάνει καθαρό βίντεο με σκοπό να δημιουργήσει ένα αισθητικό, ποιητικό και συναισθηματικό σοκ. Το έργο δείχνει έναν κόσμο χωρισμένο, όπου η αρχιτεκτονική και

το τοπίο στέκονται μεταφορικά στα στερεότυπα γύρω από τους άνδρες και τις γυναίκες. Οι άνδρες είναι εγκλωβισμένοι σε ένα φρούριο, ενώ οι γυναίκες κάνουν ένα μακρινό ταξίδι μέσα από την έρημο προς την θάλασσα. Ενώ οι άνδρες παλεύουν και προσεύχονται, οι γυναίκες τελικά επιβιβάζονται σε μικρές βάρκες για να αφήσουν πίσω την στεριά.

Rapture, 1999

Η εγκατάσταση, η οποία έχει διάρκεια 13 λεπτών και προβάλλεται σε συνεχείς βρόχους, εμφανίζει σκηνές κομψότητας και διαλογισμού των δύο ομάδων. Καθώς οι γυναίκες διασχίζουν τοπία από άμμο και πέτρα, οι άνδρες περιηγούνται στην πέτρινη αρχιτεκτονική μιας αρχαίας πόλης. Καθώς οι γυναίκες φονάζουν - είτε σε εορτασμό είτε σε θυμό, δεν είναι σαφές - οι άνδρες ξετυλίζουν χαλιά περσικής προσευχής και φιλονικούν. Στην τελική σκηνή, οι γυναίκες μαζεύονται σε μια παραλία, όπου κινούνται προς μια μικρή βάρκα την οποία χτυπάνε τα κύματα. Καθώς τα γυμνά πόδια τους βυθίζονται μέσα στην άμμο, τα ρούχα τους (τα τσαντόρ) τους βρέχονται με θαλασσινό νερό. Τελικά, έξι γυναίκες παραμένουν στη βάρκα καθώς παρασύρεται προς τη θάλασσα. Όπως και με την Συλλογή *Possessed*, το ποιητικό δυναμικό της Συλλογής *Rapture* επικεντρώνεται στα συλλογικά όνειρα, τις φαντασίες και την φρίκη που αντιμετωπίζει ο ιρανικός λαός.

Γράφοντας στο «The New Yorker» για το συγκεκριμένο έργο της Neshat, ο Peter Schjeldahl, έγραψε: «Οι κομψοί διαλογοί της Neshat για την κουλτούρα του τσαντόρ στο Ισλαμικό Ιράν εκπέμπουν μία παγωμένη θερμότητα καταπιεσμένων παθών. Είναι από τα πρώτα αδιαμφισβήτητα αριστουργήματα της βίντεο εγκατάστασης».

2.2.3 *Possessed, 2001*

Η Συλλογή *Possessed*, 2001, παρουσιάζει την γυναίκα χωρίς chador, να περιφέρεται στους δρόμους μιας πόλης του Ιράν. Διακατέχεται από τρέλα και περνά εντελώς απαρατήρητη

Possessed, 2001

μέχρι που παίρνει τον λόγο. Ο προσωπικός της πόνος τότε γίνεται δημόσιος, πολιτικός, προσελκύει ένα κοινό με το οποίο συζητά την μανία της. Ο όχλος ακολούθως παίρνει χαρακτηριστικά της τρέλας της, ενώ η γυναίκα απομακρύνεται απαρατήρητη.

2.3 Πολυμεσικά έργα της Shirin Neshat.

*Shirin Neshat, 2000,
Soliloquy Series*

Το 2001-02, η Neshat συνεργάστηκε με τον τραγουδιστή Sussan Deyhim και δημιούργησε το *Logic of the Birds*, του οποίου παραγωγός υπήρξε η επιμελήτρια και ιστορικός τέχνης RoseLee Goldberg.

Όταν η Neshat ξεκίνησε για πρώτη φορά να ασχολείται με την ταινία, επηρεάστηκε από το έργο του Ιρανού σκηνοθέτη Abbas Kiarostami.

Σκηνοθέτησε πολλά βίντεο, μεταξύ των οποίων *Anchorage* (1996), το οποίο προβλήθηκε σε δύο απέναντι τείχη: *Shadow under the Web* (1997), *Turbulent* (1998), *Rapture* (1999) και *Soliloquy* (2000).

Η αναγνώριση της Neshat έγινε πιο διεθνής το 1999, όταν κέρδισε το Διεθνές Βραβείο της Μπιενάλε της XLVIII Venice με τα έργα της *Turbulent and Rapture*, ένα project που περιλάμβανε περίπου 250 έργα και παράχθηκε από την Galerie Jérôme de Noirmont, η οποία γνώρισε δημόσια κριτική και επιτυχία μετά την παγκόσμια avant-πρεμιέρα στο Art Institute του Chicago τον Μάιο του 1999.

Το *Games of Desire*, ένα κομμάτι βίντεο και φωτογραφίας, παρουσιάστηκε μεταξύ 3 Σεπτεμβρίου και 3 Οκτωβρίου στη Γκαλερί Gladstone στις Βρυξέλλες πριν μετακινηθεί το Νοέμβριο στο Galerie Jérôme de Noirmont στο Παρίσι. Η ταινία, η οποία διαδραματίζεται

στο Λάος, επικεντρώνεται σε μια μικρή ομάδα ηλικιωμένων που τραγουδούν λαϊκά τραγούδια με σεξουαλικούς στίχους - μια πρακτική που πλησιάζει το ξεπερασμένο.

Η πλήρης παραγωγή πολυμέσων έκανε πρεμιέρα στο Lincoln Center Summer Festival το 2002 και περιόδευσε στο Walker Art Institute στη Μινεάπολη και στο Artangel στο Λονδίνο. Σε αυτήν τη συνεργασία, καθώς και σε άλλα έργα της που ενσωματώνουν μουσική, η Neshat χρησιμοποιεί ήχο για να δημιουργήσει ένα συναισθηματικά υποβλητικό και όμορφο κομμάτι που θα αντηχεί στους θεατές των πολιτισμών και της Ανατολής, αλλά και της Δύσης.

Σε συνέντευξή της στο περιοδικό Bomb το 2000, η Neshat αποκάλυψε: «Η μουσική γίνεται η ψυχή, η προσωπική, η διαισθητική και εξουδετερώνει τις κοινωνικοπολιτικές πτυχές του έργου. Αυτός ο συνδυασμός εικόνας και μουσικής έχει ως σκοπό να δημιουργήσει μια εμπειρία που κινεί και αγγίζει το κοινό».

2.4 Όπερα.

Στο Φεστιβάλ του Σάλτσμπουργκ το 2017, Η Neshat σκηνοθέτησε την όπερα του Giuseppe Verdi, Aida, με τον Riccardo Muti ως μαέστρο και την Άννα Νετρέμπκο να τραγουδά, έχοντας τον κύριο χαρακτήρα.

Ερωτηθείς από τους διοργανωτές του φεστιβάλ για τη συγκεκριμένη πρόκληση για μια ιρανή γυναίκα να κάνει ένα έργο που ασχολείται με τις απειλές της πολιτικής υπακοής και της θρησκείας στην ιδιωτική ζωή και την αγάπη, η Neshat είπε: «Μερικές φορές τα όρια μεταξύ της Aida και του εαυτού μου είναι θολά».

2.5 Έργα.

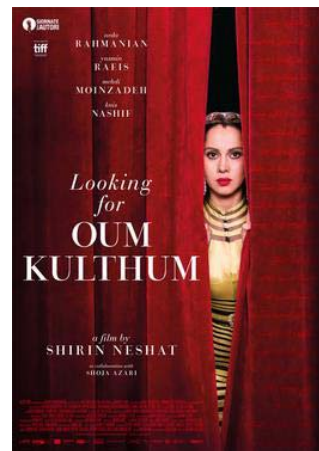
- Turbulent, 1998. Εγκατάσταση βίντεο / ήχου δύο καναλιών.
- Rapture, 1999. Εγκατάσταση βίντεο / ήχου δύο καναλιών.
- Soliloquy, 1999. Έγχρωμη εγκατάσταση βίντεο / ήχου με πρωταγωνιστή τον καλλιτέχνη.

- Fervor, 2000. Εγκατάσταση βίντεο / ήχου δύο καναλιών.
- Passage, 2001. Εγκατάσταση βίντεο / ήχου ενός καναλιού.
- Logic of the Birds, 2002. Απόδοση πολυμέσων.
- Tooba, 2002. Εγκατάσταση βίντεο / ήχου δύο καναλιών με βάση το μυθιστόρημα Shahrnush Parsipur Women Without Men.
- Mahdokht, 2004. Εγκατάσταση βίντεο / ήχου τριών καναλιών.
- Zarin, 2005. Εγκατάσταση βίντεο / ήχου ενός καναλιού.
- Munis, 2008. Έγχρωμη εγκατάσταση βίντεο / ήχου με βάση το μυθιστόρημα Shahrnush Parsipur Women Without Men.
- Faezeh, 2008. Έγχρωμη εγκατάσταση βίντεο / ήχου με βάση το μυθιστόρημα Shahrnush Parsipur Women Without Men.
- Possession, 2009. Ασπρόμαυρη εγκατάσταση βίντεο / ήχου.
- Women Without Men, 2009. Ταινία μεγάλου μήκους βασισμένη στο μυθιστόρημα Shahrnush Parsipur Women Without Men.
- The Book of Kings (2012)
- Illusions & Mirrors, 2013. Ταινία με εντολή του Dior και με τη Natalie Portman.
- The Home of My Eyes (2015)
- Roja (2016)
- Sarah (2016)
- Looking for Oum Kulthum, 2017.

2.5.1 *Looking for Oum Kulthum*

Πρόκειται για την ταινία μεγάλου μήκους, σε σκηνοθεσία της Shirin Neshat σε συνεργασία με τον Shoja Azari, που προβλήθηκε στην ενότητα Σύγχρονος Παγκόσμιος Κινηματογράφος στο Διεθνές Φεστιβάλ

Film Poster from «Looking for Oum Kulthum», directed by Shirin Neshat & Shoja Azari

Κινηματογράφου του Τορόντο, το 2017. Η ιστορία εμφανίζει μια ταινία μέσα σε μια ταινία, παρουσιάζοντας την κατάσταση και κομμάτι της ζωής μιας ιρανής καλλιτέχνη / σκηνοθέτη που ζει στην εξορία, καθώς ξεκινά να υλοποιεί την σύλληψη της ζωής και της τέχνης της θρυλικής γυναίκας τραγουδίστριας του αραβικού κόσμου, Oum Kulthum. Μέσα από το δύσκολο ταξίδι της, κοντά στα χνάρια της ηρωίδας της, έρχεται αντιμέτωπη με τους αγώνες, τις θυσίες και το τίμημα που καλείται να πληρώσει μια γυναίκα μόλις τολμήσει να ξεπεράσει τα όρια μιας συντηρητικής ανδροκρατούμενης κοινωνίας.

Η Mitra είναι μια φιλόδοξη καλλιτέχνης στα σαράντα της που ξεκινά το ονειρικό της έργο να κάνει μια ταινία για τη θρυλική Αιγύπτια τραγουδίστρια και ντίβα Oum Kulthum. Η ταινία της διερευνά τους αγώνες, τις θυσίες και το τίμημα της επιτυχίας της Oum Kulthum ως γυναίκας καλλιτέχνη σε μια κοινωνία κυριαρχίας ανδρών. Ωστόσο, έχοντας αφήσει την οικογένειά της πίσω για την καριέρα της και για

Στιγμιότυπο από την ταινία «Looking for Oum Kulthum», σε σκηνοθεσία της Shirin Neshat και του Shoja Azari

τις προσπάθειές της να συλλάβει την ουσία της Oum Kulthum ως μύθο, γυναίκα και καλλιτέχνη, οι αγώνες και οι δυσκολίες της Mitra μπλέκονται με αυτούς της τραγουδίστριας και οδηγείται σε μια συναισθηματική και καλλιτεχνική κατάρρευση.

Η Shirin Neshat λέει χαρακτηριστικά για το έργο της: «Τα τελευταία είκοσι χρόνια, ως εικαστικός καλλιτέχνης και σκηνοθέτης, εξερευνώ διάφορες έννοιες και αφηγήσεις σχετικά με τις γυναίκες μουσουλμάνες. Αναπτύσσω το νέο μου έργο μεγάλου μήκους που βασίζεται στην τέχνη και τη ζωή της θρυλικής Αιγύπτιας τραγουδίστριας Oum Kulthum (1902-1975), της οποίας η μουσική και η περσόνα της, που είναι μεγαλύτερη απ' την ζωή,

Shirin Neshat, Courtesy Noirmon-tartproduction, Paris

εξακολουθεί να βρίσκεται στις καρδιές εκατομμυρίων Μεσανατολών. Όπως και με την προηγούμενη ταινία μου «Women Without Men», αυτή η ταινία ακολουθεί την πορεία μιας εμβληματικής γυναίκας, ενώ προσφέρει μια μη ακαδημαϊκή ματιά στην ιστορία της σύγχρονης Αιγύπτου. Το ταξίδι μου σε αυτό το έργο ξεκίνησε με την έρευνα και τη συλλογή εικόνων και λογοτεχνίας που γράφτηκαν για την ιστορία της Oum Kulthum και της Αιγύπτου. Τελικά αποφάσισα να μην φτιάξω μια ιστορική βιογραφία, αλλά να πω μια προσωπική ιστορία, να μοιραστώ δικές μου προοπτικές και προκλήσεις ως Ιρανή γυναίκα σκηνοθέτη που προσπαθεί να κάνει μια ταινία για μία εμβληματική Αιγύπτια τραγουδίστρια. Το τρέχον σενάριο επομένως αντικατοπτρίζει στενά τις δικές μου εμμονές, τις προκλήσεις και την απροσδόκητη ανακάλυψη του εαυτού μου κοιτάζοντας το πεπρωμένο μιας γυναίκας καλλιτέχνη μύθου της Μέσης Ανατολής, κοιτάζω τη δική μου εμπειρία και αυτή άλλων γυναικών της Μέσης Ανατολής που επιλέγουν να ακολουθήσουν ένα ταλέντο ή μια επαγγελματική σταδιοδρομία. Στον πυρήνα αυτής της ταινίας, μέσω της ταυτόχρονης εξερεύνησης τριών κύριων γυναικείων χαρακτήρων, της Oum Kulthum, Mitra (η Ιρανή σκηνοθέτης) και της Ghada (η Αιγύπτια ηθοποιός, που παίζει το ρόλο της Oum Kulthum), η αφήγηση αποκαλύπτει πως οι περισσότερες γυναίκες της Μέσης Ανατολής, που ζουν σε ανδροκρατούμενες και ανδροκυριαρχούμενες κοινωνίες, αντιμετωπίζουν παρόμοιες δυσκολίες.»

2.6 Εκθέσεις και Φεστιβάλ ταινιών.

Από την πρώτη ατομική της έκθεση, στο Franklin Furnace στη Νέα Υόρκη το 1993, η Neshat εμφανίστηκε σε ατομικές εκθέσεις:

Museo de Arte Moderno, Πόλη του Μεξικού.

Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Χιούστον.

2000-Μουσείο Τέχνης του Ντάλας.

2002-Walker Art Center, Μινεάπολη.

Castello di Rivoli, Τορίνο.

Κέντρο Τεχνών Wexner, Columbus, στο Ινστιτούτο Τέχνης του Σικάγο,

Γκαλερί Serpentine, Λονδίνο,

Museo de Arte Contemporáneo de Castilla y León, Λεόν,

2005-Hamburger Bahnhof, Βερολίνο.

Το 2008, η ατομική της έκθεση «Women without Men» άνοιξε στο ARoS Aarhus Kunstmuseum της Δανίας, και ταξίδεψε στο Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, στην Αθήνα και στο Kulturhuset της Στοκχόλμης.

Συμπεριλήφθηκε στην Prospect.1, τη Μπιενάλε της Νέας Ορλεάνης το 2008, το documenta XI, τη Μπιενάλε της Whitney 2000 και τη Μπιενάλε της Βενετίας το 1999. Το 2012 η Shirin Neshat είχε μια ατομική έκθεση στη Σιγκαπούρη, Game of Desire στην Art Plural Gallery.

Επίσης, το 2012, η φωτογραφία της Shirin Neshat, Speechless αγοράστηκε και εκτέθηκε από το Μουσείο Τέχνης του Λος Άντζελες. Μια σημαντική αναδρομική έκθεση του έργου της Neshat, που διοργανώθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνών του Ντιτρόιτ, είχε προγραμματιστεί να ανοίξει το 2013.

Από το 2000 η Neshat έχει επίσης συμμετάσχει σε φεστιβάλ κινηματογράφου, όπως το Φεστιβάλ Κινηματογράφου Telluride (2000), το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου του Σικάγου (2001), το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου του Σαν Φρανσίσκο (2001), το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Λοκάρνο (2002), το Φεστιβάλ Κινηματογράφου Tribeca (2003), Φεστιβάλ Κινηματογράφου Sundance (2003) και Φεστιβάλ Κινηματογράφου των Καννών (2008).

2.7 Η αναγνώριση της Shirin Neshat

Η Neshat έχει αναγνωριστεί αμέτρητες φορές για την δουλειά της, απ' το να κερδίσει το Διεθνές βραβείο του XLVIII Venice Biennale το 1999 στο να κερδίσει το Silver Lion για καλύτερη σκηνοθεσία στο 66^ο Venice Film Festival το 2009 μέχρι να πάρει τον τίτλο καλλιτέχνης της χρονιάς, από το Huffington Post με κριτικό τον G.Roger Denson.

Η Neshat ήταν καλλιτέχνης με έδρα στο Κέντρο Τεχνών Wexner (2000) και στο MASS MoCA (2001).

Το 2004 τιμήθηκε ως επίτιμη καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο der Künste του Βερολίνου. Το 2006 της απονεμήθηκε το βραβείο Dorothy και Lillian Gish, ένα από τα πλουσιότερα βραβεία στις τέχνες, που δίνεται ετησίως σε έναν άνδρα ή μια γυναίκα που έχει συμβάλει εξαιρετικά «στην ομορφιά του κόσμου και στην απόλαυση και κατανόηση της ζωής της ανθρωπότητας».

Έγινε εξώφυλλο στο περιοδικό The New Yorker στις 22 Οκτωβρίου 2007.

Το 2009 κέρδισε το Silver Lion για την καλύτερη σκηνοθεσία στο 66ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου της Βενετίας για το σκηνοθετικό ντεμπούτο της «Women without Men», με βάση το μυθιστόρημα του Shahrnush Parsipur. Είπε για την ταινία: «Αυτή ήταν μια δουλειά αγάπης έξι χρόνων.... Αυτή η ταινία μιλά στον κόσμο και στη χώρα μου». Η ταινία εξετάζει το πραξικόπημα που υποστηρίχθηκε από Βρετανούς και Αμερικάνους το 1953, το οποίο αντικατέστησε το δημοκρατικό πολίτευμα του Ιράν με την κυβέρνηση της μοναρχίας. Πρόκειται για μια ιστορία που ακολουθεί τέσσερις γυναικείους χαρακτήρες, οι οποίες ζουν σε μια φορτισμένη προ-Ισαλμικής επανάστασης Περσία. Είναι μια στιγμή στον χρόνο που ο Περσικός λαός αγωνίζεται για την ελευθερία και τον πολιτισμό του, βλέποντας ταυτόχρονα την χώρα τους να πέφτει. Οι κύριοι χαρακτήρες – Zarin, Munis, Fakrhi και Faezeh – αντιμετωπίζουν ο καθένας ξεχωριστά μια κατάσταση που τους οδηγεί σε μια μεταμόρφωση που τελικά τους ενώνει με έναν πολύ μαγικό τρόπο. Η ιστορία της ταινίας ξεδιπλώνεται σε πολλά επίπεδα, καθώς ο μαγικός ρεαλισμός αναλαμβάνει και βλέπουμε τι συμβαίνει σε τρία ή τέσσερα επίπεδα ταυτόχρονα. Ενώ οι γυναίκες αυτές περνούν τον προσωπικό τους μετασχηματισμό, ο εξωτερικός κόσμος πιέζει αργά μέχρι μια μέρα να φτάσει στον ιερό τους χώρο, αναγκάζοντάς τες όλες σε στιγμές απόλυτης αποκάλυψης.

Film Poster from «Women Without Men», directed by Shirin Neshat & Shoja Azari

Το 2010 η Neshat ανακηρύχθηκε Καλλιτέχνης της δεκαετίας από τον κριτικό της Huffington Post, G. Roger Denson, για το «βαθμό στον οποίο τα παγκόσμια γεγονότα έχουν συναντήσει άμεσα την καλλιτέχνη, η οποία έχει καταστήσει την τέχνη της χρονικά συνδεδεμένη όλο και περισσότερο με την παγκόσμια κουλτούρα», επειδή αντικατοπτρίζει «την ιδεολογία» ότι ο πόλεμος διεξάγεται μεταξύ του Ισλάμ και του κοσμικού κόσμου για θέματα φύλου, θρησκείας και δημοκρατίας και επειδή ο αντίκτυπος της δουλειάς της υπερβαίνει κατά πολύ τα πεδία της τέχνης αντανακλώντας τον πιο ζωτικό και μακρόπνοο αγώνα για την άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων» .

Το 2013 ήταν μέλος της κριτικής επιτροπής στο 63ο Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου του Βερολίνου.

Το 2015, η Neshat επιλέχθηκε και φωτογραφήθηκε από την Annie Leibovitz ως μέρος του 43ου ημερολογίου Pirelli.

Η Neshat είναι κριτικός στο τμήμα της φωτογραφίας στο Yale School of Art.

2.8 Βραβεία.

- Πρώτο Διεθνές Βραβείο στη Μπιενάλε της Βενετίας (1999)
- Grand Prix στη Μπιενάλε Kwangju (2000)
- Βραβείο Εικαστικής Τέχνης από το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου του Εδιμβούργου (2000)
- Βραβείο Infinity από το Διεθνές Κέντρο Φωτογραφίας, Νέα Υόρκη (2002)
- Βραβείο ZeroOne από το Universität der Künste Berlin (2003)
- Βραβείο Ελευθερίας της Χιροσίμα από το Μουσείο Τέχνης της Χιροσίμα (2005)
- Το βραβείο Dorothy και Lillian Gish, Νέα Υόρκη (2006)
- Rockefeller Foundation Media Arts Fellowship, Νέα Υόρκη (2008)
- Βραβείο Πολιτιστικού Επιτεύγματος, Asia Society, Νέα Υόρκη (2008)
- Ειδικό βραβείο Cinema for Peace, Hessischer Filmpreis, Γερμανία (2009)
- Crystal Award, World Economic Forum, Νταβός, Ελβετία (2014)
- Rockefeller Fellow, Ηνωμένες Πολιτείες Καλλιτέχνες, Νέα Υόρκη (2016)

2.9 Ξεχωριστή προσωπικότητα – Shirin Neshat.

Παρακάτω ακολουθεί απόσπασμα από τη συνέντευξη της Shirin Neshat από την Ana Bogdan.

Επέλεξα το συγκεκριμένο απόσπασμα, διότι μπορούμε να παρατηρήσουμε πολύ ενδιαφέρουσες πτυχές της ζωής της, τον τρόπο σκέψης της, και τις πηγές έμπνευσής της όσον αφορά τα έργα της. Το πώς η εξορία επηρέασε όλη της την κοσμοθεωρία και κατά συνέπεια τον τρόπο που εργάζεται και πλάθει την τέχνη που δημιουργεί κάθε φορά. Αναφέρεται χαρακτηριστικά στην σύντομη επιστροφή της στο Ιράν μετά την Ιρανική επανάσταση. Εικόνες που επηρέασαν σημαντικά την μετέπειτα πορεία της στον χώρο της τέχνης.

Μοναδική προσωπικότητα, με έντονα βιώματα, η Neshat αποκαλύπτει τις δυσκολίες που αντιμετώπισε γυρνώντας απ' το Ιράν στην Αμερική, τον ανταγωνισμό και τον επιθετικότητα μέσα στην πανεπιστημιούπολη.

Λέει χαρακτηριστικά: «Υπήρχε πολύ φόβος». Στόχος της να δημιουργεί τέχνη που προκαλεί ακραία συναισθήματα και αφήνει το ελεύθερο στους θεατές να το αναλύσουν, κατανοήσουν, αισθανθούν σύμφωνα με το δικό τους τρόπο σκέψης και βιώματα.

Shirin Neshat: «Δεν μπορείς να απομυθοποιήσεις ένα μύθο»

14 Φεβρουαρίου, 2018 από την Ana Bogdan

Ana Bogdan: Κυρία Neshat, τι ρόλο παίζουν οι αναμνήσεις στα έργα σας;

Shirin Neshat: Ως εικαστικός καλλιτέχνης, υπάρχουν πράγματα που μένουν μαζί μου που είναι κάπως παράλογα αλλά και πολύ συναισθηματικά και νοσταλγικά παράλληλα. Για παράδειγμα, ο κήπος του σπιτιού που μεγάλωσα στο Qazvin του Ιράν - ο οποίος έκτοτε κατεδαφίστηκε - ήταν απόλυτα συμμετρικός και όμορφα σχεδιασμένος. Ακόμα και τώρα, θα μπορούσα να το σχεδιάσω από μνήμης. Ένιωθα σαν παράδεισος μέσα του! Αυτό για μένα είναι η απόλυτη ευτυχισμένη μνήμη του παρελθόντος μου.

AB: Αφού φύγατε από το σπίτι σας για σπουδές στις ΗΠΑ, δεν μπορούσατε να επιστρέψετε όταν ξέσπασε η Ιρανική Επανάσταση το 1979. Πώς άλλαξε η σχέση σας με αυτές τις αναμνήσεις όταν ζούσατε πλέον στην εξορία;

SN: Νομίζω ότι τα άτομα που ζουν σε εξορία και άτομα που έχουν μεταναστεύσει, υπάρχουν ορισμένα πράγματα που κουβαλούν μαζί τους και υπάρχουν πολλά που αφήνουν πίσω. Εξαρτάται από το ποιοι είναι... Δεν θυμάμαι πολλά ονόματα φίλων μου, για παράδειγμα, αλλά υπάρχουν ορισμένες στιγμές που θυμάμαι πολύ έντονα και δεν έχω ιδέα γιατί. Πιστεύω πως είναι απλώς ανθρώπινο μυστήριο. Η μνήμη του κήπου, ωστόσο, είναι σαν ένα όνειρο που συνεχώς ξαναεμφανίζεται. «Υπήρχε τόση σύγχυση - δεν μπορούσα να επιστρέψω σπίτι μου στο Ιράν, ωστόσο η παραμονή μου στις ΗΠΑ ήταν αμφισβητήσιμη. Ήμουν τρομοκρατημένη, ένιωθα στριμωγμένη σε μια γωνιά»

AB: Πώς ήταν για 'σας να βιώνετε την Επανάσταση από τόσο μακριά;

SN: Με την άφιξή μου στις ΗΠΑ πάλευα ήδη εσωτερικά κάποια χρόνια, καθώς βρέθηκα αντιμέτωπη με μια πλήρη αντίφαση σε σχέση με την εικόνα που είχα έγω στο μυαλό μου ως νεαρή - που ήταν αυτή του Χόλιγουντ, ουσιαστικά. Όμως έμεινα, και έγινα δεκτή στο UC Berkeley στην Καλιφόρνια όταν ξέσπασε η Επανάσταση. Και λίγο μετά την κίνηση των Ιρανών να πάρουν Αμερικάνους ομήρους, οι μαθητές στο Μπέρκλεϋ διοργάνωναν αντι-Ιρανικές διαμαρτυρίες και υπήρχε μεγάλος ανταγωνισμός στην πανεπιστημιούπολη! Υπήρχε πολύς φόβος.

AB: Επειδή υπέθεταν ότι υποστηρίζατε την Επανάσταση;

SN: Ναι, δεν ήξεραν ότι δεν ταυτιζόμασταν με την Επανάσταση, οπότε πολλοί Ιρανοί ήταν στόχοι. Υπήρχε τόσο μεγάλη σύγχυση - δεν μπορούσα να επιστρέψω σπίτι μου στο Ιράν, ωστόσο η παραμονή μου στις ΗΠΑ ήταν αμφισβητήσιμη, επειδή το Ιράν και οι ΗΠΑ είχαν καταστρέψει όλες

τις σχέσεις τους. Και ως νεαρή που ξαφνικά αποκόπηκε από την οικογένειά της, ήταν πραγματικά δύσκολο. Ήμουν τρομοκρατημένη, ένιωθα ότι βρίσκομα σε αδιέξοδο. Υπήρχαν μερικά χρόνια γύρω από την Επανάσταση που νομίζω ότι κάθε Ιρανός που ζούσε στις ΗΠΑ ένιωθε εντελώς ασταθής στην πολιτική κατάσταση. Η πρώτη φορά που θα μπορούσα να επιστρέψω στο Ιράν μετά την επανάσταση ήταν το 1990.

AB: Πώς ήταν αυτό;

SN: Ήταν πραγματικά πολύ σοκαριστικό γιατί θυμόμουν το Ιράν ως μια πολύ φιλελεύθερη και σύγχρονη κοινωνία κατά την περίοδο του Shah όταν ζούσα εκεί. Άνθρωποι ντυμένοι όπως τους άρεσαν. Και ξαφνικά, ήταν σχεδόν σαν κομμουνιστική χώρα! Υπήρχαν πανό σε όλους τους δρόμους με αντι-αμερικανικά συνθήματα ή την εικόνα του Ayatollah Khomeini. Και όλες οι γυναίκες ήταν καλυμμένες! Υπήρχε μια θρησκευτική ατμόσφαιρα. Οι άνδρες δεν έκαναν οπτική επαφή με τις γυναίκες. Ένιωσα ότι το χρώμα είχε ανυψωθεί και βγει από τους δρόμους! Υπήρχε κάτι πραγματικά ολοκληρωτικό που επικρατούσε μέσα σ' αυτό το περιβάλλον που ήταν τόσο τρομακτικό – όσο και συναρπαστικό. Αυτό με οδήγησε να επιστρέψω στην τέχνη ξανά, για πρώτη φορά μετά από 12 χρόνια αποχής.

AB: Ήταν απαραίτητη αυτή η απόσταση από το Ιράν για να μπορέσετε να την εξερευνήσετε ξανά μέσω της τέχνης;

SN: Πολύ καλή η ερώτησή σας, διότι αν κοιτάξετε όλη μου τη δουλειά, οι έννοιες προέρχονται πάντα από ένα πολύ προσωπικό ενδιαφέρον, ένα ζήτημα που επηρέασε άμεσα τη ζωή μου - αλλά ποτέ δεν αφορά εμένα! Κάθε έργο που κάνω είναι πολύ προσωπικό, αλλά δεν είναι αυτοβιογραφικό. Μετά το 1990, άρχισα να επιστρέφω στο Ιράν συχνά με τον γιο μου, για να προσπαθήσω να βρω έναν τρόπο επανασύνδεσης: Επικοινωνήσα με παλιούς φίλους που ήταν ενεργοί κατά τη διάρκεια της Ισλαμικής Επανάστασης, πήρα συστάσεις για το τι να διαβάσω... Και έτσι το έργο που δημιούργησα αρχικά αφορούσε όλο την Επανάσταση, και τα θέματα που οδήγησαν σ' αυτήν, καθώς επίσης και την οπτική μου όσον αφορά το αίσθημα καταπίεσης που ένιωθα όντας εξόριστη.

AB: Τι άλλαξε;

SN: Νομίζω κουράστηκα. Και τα πράγματα έχουν αλλάξει επίσης. Τώρα, ολόκληρος ο κόσμος είναι ανοιχτός σε μένα και με καλωσορίζει! Ήταν σχεδόν σαν ένα μέρος του εαυτού μου να λέει, "Απλώς πρέπει να προχωρήσω". Δεν υπάρχει κανένας τρόπος επιστροφής. Είμαι πεπεισμένη ότι το κεφάλαιο για την ιρανική κοινωνία έχει τελειώσει για 'μένα και αυτό που ξεκινά είναι η εμπειρία μιας ιρανής γυναίκας σε άλλους πολιτισμούς.

AB: Όπως και στην τελευταία σας ταινία, Looking for Oum Kulthum, όπου η πρωταγωνίστρια είναι μία Ιρανή σκηνοθέτης ταινιών που αγωνίζεται να κάνει μια ταινία για την εμβληματική Αιγύπτια τραγουδίστρια.

SN: Ακριβώς. Στην πραγματικότητα, όταν ξεκινήσαμε να φτιάχνουμε αυτήν την ταινία πριν από έξι χρόνια, προοριζόταν να γίνει μια βιογραφική ταινία για την Oum Kulthum, αλλά αποδείχθηκε πολύ δύσκολο να πω την ιστορία της ως μη-αραβίδα. Είχαμε ατελείωτες αποτυχίες, τόσο καλλιτεχνικά όσο και οικονομικά - συμπεριλαμβανομένου του γεγονότος ότι η ηθοποιός που ήταν να συνεργαστεί μαζί μας ακύρωσε τελευταία στιγμή επειδή δεν μπορούσε να ταξιδέψει έξω από το Ιράν. Εξελισσόταν πραγματικά σ' ένα τεστ αντοχής! Και ένιωσα ότι ο αγώνας που δίναμε έπρεπε να ενταχθεί στην ταινία, οπότε άρχισα να γοητεύομαι στην ιδέα μιας ταινίας μέσα στην ταινία! Συνειδητοποίησα ότι όπως ακριβώς και η σκηνοθέτης της ταινίας, προσπαθούσα να μπω κάτω από το δέρμα αυτού του μυστηριώδους χαρακτήρα. Και στο τέλος συνειδητοποίησα ότι δεν μπορείς πραγματικά να απομυθοποιήσεις έναν μύθο. Ένας μύθος είναι ένας μύθος!

AB: Σας απασχολούν άτομα που προσπαθούν να απομυθοποιήσουν την τέχνη σας;

SN: Λοιπόν, αφήνοντας στην άκρη την πολιτική πλευρά - η αλήθεια είναι ότι δεν υπάρχει κανένας τρόπος να μπορεί ο καλλιτέχνης να ελέγξει πλήρως τις απόψεις των ανθρώπων! Επειδή οι άνθρωποι προσεγγίζουν πάντα τα νοήματα της τέχνης σύμφωνα με τις δικές τους εμπειρίες, γούστα, αντιλήψεις ή πολιτικές απόψεις. Στην πραγματικότητα το βρίσκω συναρπαστικό ότι από το ίδιο έργο μπορείς να αντλήσεις και να προκαλέσεις ακραίες, αντίθετες αντιδράσεις. Πιστεύω, όπως έχω καταλήξει από την εμπειρία μου στον χώρο, πως είναι σχεδόν αδύνατο να κάνεις ένα έργο το οποίο να είναι αγαπητό ή κατανοητό! Δεν μπορείς να τους ευχαριστείς όλους και αυτό είναι μια υπέροχη συνειδητοποίηση(...)

Πλήρως συνειδητοποιημένη για την κατάσταση που επικρατεί πολιτικά και κοινωνικά στην πατρίδα της, καθώς και απόλυτα συμβιβασμένη με την αντιμετώπιση που είχε απ' την χώρα της και τις δυσκολίες που αντιμετώπισε στην εξορία, που αναγκάστηκε να ζήσει και να ζει μέχρι και σήμερα, κατάφερε να μετατρέψει όλο τον πόνο, θυμό και ερωτηματικά που της γεννήθηκαν, μέσα απ' όλες αυτές τις καταστάσεις, σε τέχνη, δημιουργική, μοναδική, εμπνευσμένη και έμπνευση για άλλους.

Ιδιαίτερη προσωπικότητα και γυναίκα με μεγάλη δύναμη ψυχής, βλέπουμε μέσα απ' την συνέντευξή της στην Ana Bogdan, ότι παρ' όλες τις δυσκολίες που αντιμετώπισε στην ζωή της, ήταν και η πηγή έμπνευσής της, τουλάχιστον για ένα μεγάλο κομμάτι των πρώτων έργων της. Με αξιοσημείωτη ηρεμία και συνείδηση παρουσιάζει την στιγμή που επέλεξε να προχωρήσει την τέχνη της και σε άλλες πτυχές του εαυτού της και των προβληματισμών της, πέρα από την μέχρι τότε πορεία της, η οποία εστίαζε στην εξορία και στα πολιτικοκοινωνικά προβλήματα της πατρίδας της. Νιώθει έτοιμη να βαδίζει σε νέα καλλιτεχνικά μονοπάτια, αγγίζοντας διαφορετικούς πολιτισμούς, έννοιες και χαρακτήρες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: AZRAQ SAHARA

3.1. Ποια είναι η Azraq Sahara;

Azraq Sahara

Χώρος: Temple, Αθήνα - Ημερομηνία διεξαγωγής: 18/10/2019

Φωτογράφος: Ντιάνα Καλημέρη

*Φωτογραφικό στιγμιότυπο
από το προσωπικό αρχείο της Azraq Sahara*

Η Azraq Sahara γεννήθηκε στην Αθήνα στις 7 Απριλίου του 1990. Ελληνο-Τυνήσια με μεγάλη αγάπη για την τέχνη, και πιο συγκεκριμένα για την μουσική, οι πολυπολιτισμικές τις επιρροές κάνουν έντονη την εμφάνισή τους στα τραγούδια της. Πρωτοεμφανίστηκε και σχηματίστηκε τον Οκτώβρη του 2013 ως ένα σχήμα lo-fi αισθητικής με surf κιθάρες και mediterranean folk επιρροές. Μετά από ένα χρόνο γραφής και πειραματι-

σμού με συναδέλφους καλλιτέχνες στην αθηναϊκή μουσική σκηνή, το συγκρότημα εμφανίστηκε το 2015, με το ντεμπούτο άλμπουμ τους, το οποίο αποτελούταν από 11 κομμάτια, «Radamenes», μέσω της TBMR Records με έδρα την Αθήνα. Το άλμπουμ είναι η

συνέχεια του πρώιμου ήχου της μπάντας, αλλά φτάνει βαθύτερα στις μεσογειακές τους ρίζες, για να σας οδηγήσει σε ένα ταξίδι από την έρημο της Σαχάρας έως και την ακτή της Καλιφόρνιας..

Πρόκειται για ένα άλμπουμ σκεπτικό και υπερβατικό, το οποίο συνδιάζει και ενσωματώνει με μεγάλη επιτυχία, τόσο ευθραυστές και ρομαντικές, όσο και μυστηριώδεις μπαλάντες με ιδιαίτερες μελωδίες, αρκετά ισχυρές ώστε να μεταβούν και να σπειρωθούν στο υποσυνείδητο του ακροατή. Ένα αμάλγαμα ψυχικών ήχων της ερήμου, που λικνίζονται στην δική τους μοναδική, ηλεκτρισμένη ατμόσφαιρα. Το single

Azraq Sahara, Φωτογραφίες από facebook profile

«Bones» έχει περιγραφεί στο Soundinjections.net ως «goth πέπλο παραλίας που λάμπει το σκοτάδι του μέσα από θολές ηλιαχτίδες». Όταν τους ζητήθηκε να περιγράψουν την μουσική τους, την αποκάλεσαν «Desert Goth», «οι κιθάρες surf και τα τύμπανα ζούγκλας αναμειγμένα με μεσογειακές επιρροές, από λαϊκές και ανατολικές μελωδίες μέχρι θαλάσσιους ήχους και άνεμους της ερήμου». Τώρα που εδρεύει στο Μάντσεστερ του Ηνωμένου Βασιλείου και με μια νέα σύνθεση, η Azraq Sahara φέρνει το δικό της στιλ "Desert Goth" στο βρετανικό κοινό. Η αραβική της κουλτούρα, καθώς και η ζωή της στο Μάντσεστερ της Αγγλίας, έχουν επηρεάσει σημαντικά την καλλιτεχνική της πορεία.

Παρακάτω ακολουθεί απόσπασμα από την συνέντευξη της Azraq Sahara στο «Talk Sessions», στις 6 Ιουλίου του 2019.

Ξεκίνησα να γράφω τα δικά μου τραγούδια την περίοδο περίπου που σχηματίσαμε και την πρώτη μας μπάντα. Αλλά ποτέ δεν τα κυκλοφόρησα, ποτέ δεν πήραν την δική τους τελική μορφή, γιατί δεν ήμουν έτοιμη ακόμα.

Ξεκίνησα να ακούω μουσική πάρα πολύ μικρή και όταν έπιασα την πρώτη μου κιθάρα ήταν που αγάπησα πραγματικά την διαδικασία του να δημιουργείς κάτι απ' το μηδέν. Είναι πιο πολύ ιστορίες παρά τραγούδια για' μένα, ήθελα να λέω παραμύθια μέσα απ' τα κομμάτια μου, ήθελα να αγγίζω θέματα τα οποία προβληματίζουν εμένα προσωπικά και

να τα εκφράζω. Όσο μεγαλώνω και όσο εξελίσσομαι μουσικά θα πιάνομαι και με πιο προσωπικά και βαθιά θέματα.

Η πρώτη μου κυκλοφορία ήταν το 2015, ηχογραφήθηκε με ανθρώπους που νομίζω ότι για εκείνη την περίοδο της ζωής μου ήταν η καλύτερη επιλογή που θα μπορούσα να κάνω, καθώς δεν είχα σχηματίσει ακόμα μια μπάντα. Τότε η αλήθεια είναι πως παρ' όλο που τα τραγούδια μου ήταν προσωπικά, δεν έμπαιναν πολύ βαθιά μέσα μου, δεν είχα φτάσει στο σημείο να μπορώ να εκφράζομαι και να τα μοιράζομαι τόσο εύκολα με τους υπόλοιπους. Είναι ένας δίσκος που με βοήθησε να βγω προς τα έξω, να βρω την ταυτότητα μου και ηχητικά τον χαρακτήρα που ήθελα να έχω. Απο' κει και πέρα χτίζω πάνω σ' αυτό και θα ήθελα κάποια στιγμή να έχω μία σταθερή μπάντα, αλλά μου φαίνεται τόσο πιο ενδιαφέρον σ' αυτή την φάση να συνεργάζομαι με διαφορετικούς ανθρώπους και διαφορετικούς μουσικούς. Νιώθω ότι μπορώ να μάθω πολύ περισσότερα και να εξερευνήσω πολύ περισσότερα πράγματα όταν παίζω με ανθρώπους που έρχονται από διαφορετικά ακούσματα και φέρνουν πολύ διαφορετικές ιδέες στο «παιχνίδι».

Όταν έχεις μία μπάντα και γενικά όταν γράφεις μουσική, το να βρίσκεσαι στο στούντιο και να ηχογραφείς, είναι ό,τι πιο όμορφο, εκεί γίνεται όλη η δημιουργία, ό,τι έχεις μες το μυαλό σου παίρνει μορφή. Πολλοί μπαίνουν στην λογική ότι πρέπει να έχουν μία μπάντα, ή ότι πρέπει να το κάνουν σ' αυτό το συναυλιακό χώρο, ότι πρέπει να' ναι έτσι να' ναι αλλιώς... Μ' αρέσει η ιδέα να παίζω με όλα και να πειραματίζομαι με όλα, οπότε θέλω να βρω την ευκαιρία και με τα lives πια να μην είναι απλά εγώ και η μπάντα, αλλά να είναι κάθε φορά ίσως κοντά σ' αυτό που θέλω να εκφράσω με ό,τι μορφή και να' ναι αυτό. Μπορεί να' ναι στον δρόμο, μπορεί να' ναι σ' έναν ωραίο συναυλιακό χώρο, μπορεί να' ναι με μπάντα, μπορεί να' ναι μόνη μου. Το θέμα είναι να μπορώ αυτό που έχω μέσα μου να το εκφράσω και σίγουρα να βγαίνει όσο πιο αληθινό γίνεται. Επηρεάζομαι από πολλά πράγματα και μ' αρέσει κάτι να με συγκλονίζει, γιατί μου δίνει ένα κίνητρο παραπάνω να είμαι μέσα στην σκηνή, οποιαδήποτε σκηνή είναι αυτή. Δεν μπορώ να ονομάσω ένα πράγμα, μπορεί να' ναι κάτι πολύ μικρό, ένας άνθρωπος που συζητάμε και έχει τόσο όμορφες απόψεις που να με κάνει να σκεφτώ ότι αυτό είναι ένα θέμα που πρέπει να βγει προς τα έξω, πρέπει ο κόσμος να το συζητήσει, πρέπει να το σκεφτεί, είναι κάτι που είτε πρέπει να το δει ο κόσμος, ή να το ακούσει, ή ο,τιδήποτε. Πιστεύω ότι για να μπορείς να εκφραστείς καλλιτεχνικά πρέπει να έχεις αυτά τα ερεθίσματα και εμείς σαν έλληνες γενικά έχουμε μία τάση στο να επηρεαζόμαστε απ' έξω, αλλά να το κάνουμε και δικό μας.

Αυτό για' μένα είναι η ουσία και η μαγεία της τέχνης, να παίρνεις κάτι, να το φιλτράρεις μέσα σου και να το κάνεις δικό σου.

Στο παραπάνω απόσπασμα, βλέπουμε ένα σημαντικό κομμάτι της πορείας, της εξέλιξης και του τρόπου σκέψης της καλλιτέχνης. Η Azraq Sahara, της οποίας το όνομα σημαίνει στα αραβικά μπλε (Azraq) και έρημος Σαχάρα (Sahara) στ' αγγλικά, από νεαρή ηλικία είχε την πρώτη της επαφή με μία κιθάρα, η οποία την έκανε να ερωτευτεί την μουσική και το δημιουργικό κομμάτι της διαδικασίας παραγωγής της, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει στην συνέντευξή της στο «Talk Sessions».

Azraq Sahara, Φωτογραφία από bandcamp.com

Στην πρώτη προσωπική της κυκλοφορία το 2015, ακόμα δεν είχε την άνεση να μοιραστεί προσωπικά της βιώματα και σκέψεις, τα οποία εξέφραζε μέσα από τα τραγούδια της, παρ' όλα αυτά υπήρξε το βήμα που την βοήθησε να βγει προς τα έξω, να ακουστεί και να βρει την ταυτότητα και τον χαρακτήρα που ήθελε να έχει ηχητικά, ενώ από τότε χτίζει την πορεία της πάνω σ' αυτή την βάση. Όπως

γράφει και ο Le Crowley στο Backseat Mafia, στις 26 Ιουλίου του 2018,: «...πρόκειται για μία μουσική με σύνθετα συγχόρδια, σαν αιθέρια όνειρα, εμπνευσμένα φωνητικά και υπνωτικούς ρυθμούς...».

Ως καλλιτέχνης έχει επιλέξει να μην έχει μία συγκεκριμένη μπάντα, καθώς την ενδιαφέρει η συνεργασία με διαφορετικούς ανθρώπους και μουσικούς, προκειμένου να υπάρχει συνεχής εξέλιξη και εξερεύνηση νέων πεδίων και μουσικών πτυχών και εκφράσεων. Το νόημα στην δουλειά της βρίσκεται κυρίως στο κομμάτι αυτό, όταν στην τέχνη της καταφέρνει να εντάσσει και να τη δημιουργεί με ανθρώπους διαφορετικών ακουσμάτων, νοοτροπίας, πολιτισμού, ιδεών. Για εκείνη δεν υπάρχουν περιορισμοί στον τρόπο και μέρος έκφρασης ενός μουσικού κομματιού, μπορεί να'ναι στον δρόμο, σ' έναν συναυλιακό χώρο, σ' ένα στούντιο, με ή χωρίς μπάντα... η ουσία βρίσκεται στην δημιουργία τέχνης που εκφράζει έναν ή και πολλούς ψυχικούς, πνευματικούς κόσμους και αυτό καταφέρνει να περάσει στον ακροατή – θεατή, να τον ταξιδέψει συναισθηματικά, ηχητικά και οπτικά.

Στις 18 Οκτωβρίου του 2019 η Azraq Sahara εμφανίστηκε ως πρώτο support στην συναυλία του Michael Gira στο Temple στην Αθήνα. Ο Παντελής Κουρέλης γράφει χαρακτηριστικά για την εμφάνιση αυτή στο rocking.gr: «...μια γλυκύτερη και ελαφρώς συνεσταλμένη παρουσία στρογγυλοκάθισε στη σκηνή με την ηλεκτρική της κιθάρα. Χωρίς να έχω πρότερη επαφή με τη μουσική της, αυτό που είδα μου άρεσε ακούοντας. Μέσα σε περίπου μισή ώρα, η Azraq Sahara χώρεσε όμορφες μελωδίες, λούπες, τυνησιακούς στίχους και ένα ακυκλοφόρητο κομμάτι από τον επερχόμενο δίσκο της που θα βγει του χρόνου. Ξεχώρισα το «Maladie», με το οποίο και έκλεισε το set, αλλά και το «Desert Wind». Με folk αύρα και μία ελαφρώς ευάλωτη πλευρά στη φωνή, η εμφάνισή της ήταν ένα πολύ όμορφο άνοιγμα για τη βραδιά».

Azraq Sahara, Φωτογραφία από rocking.gr

Κωνσταντίνος Διαμαντόπουλος (Δημοσίευση: 21 Οκτωβρίου 2019)

Η ευχάριστη έκπληξη της βραδιάς στο Temple ήρθε στην αρχή και άκουγε στο μυστηριώδες όνομα Azraq Sahara. Αυτό είναι το όνομα της φηγούρας που ανέβηκε διακριτικά στη σκηνή και μας χαμογέλασε όλο συστολή, για να μας αφήσει στη συνέχεια με το στόμα ανοιχτό με την εμφάνισή της. Η πληροφορία ότι πρόκειται για μια Ελληνίδα, η οποία έχει μετοικήσει στο Μάντσεστερ και περιγράφει τη μουσική της ως ...desert goth, ασφαλώς

προδιέθετε ότι κάτι ιδιαίτερο υπάρχει εδώ. Πού να φανταστείς, όμως, ότι σε 7 μόνο τραγούδια θα προλάβαιναν να περάσουν οι folk αφηγήσεις των seventies, η άγρια Δύση, το μωσαϊκό της παραμεσόγειας Αφρικής και ο γαλλικός ρομαντισμός;

Όλα τόσο διαφορετικά και ταυτόχρονα τόσο αρμονικά ομογενοποιημένα, κάτω από τη λοξή ματιά αυτής της ιδιαίτερης καλλιτέχνης, η οποία αποπνέει βιωμένο κοσμοπολιτισμό και βαθιά καλλιέργεια. Αμφιβάλλω βέβαια αν η αξία της τέχνης της μπορεί να αναγνωριστεί ευρέως στην Ελλάδα των ευτελών διαγωνισμών ανάδειξης επίδοξων διασκεδαστών, που επιδεικνύουν το «πακέτο» τους. Ακούγοντας όμως τις συνθέσεις του αναμενόμενου νέου άλμπουμ της *Petrichor* και βλέποντας την αντίδραση του κοινού στο Temple, καταλάβαινες ότι η Azraq Sàhara δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητη από όσους ψάχνουν κάτι αισθητικά βαθύτερο στη μουσική που ακούνε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΕΤΡΙΝΗ ΑΠΟΘΗΚΗ

4.1. Πέτρινη Αποθήκη – Ιστορικά και Αρχιτεκτονικά

Η Πέτρινη Αποθήκη στο λιμάνι του Πειραιά είναι ένα ιστορικό κτίριο που βρίσκεται στην περιοχή του Μικρολιμανιού. Είναι γνωστή και ως «Μπενάκης» ή «Παλιά Αποθήκη Εμπορευμάτων» και θεωρείται ένα από τα αξιοθέατα του Πειραιά.

Χτίστηκε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και λειτούργησε ως αποθήκη για εμπορεύματα που φορτώνονταν και ξεφορτώνονταν στο λιμάνι. Το κτίριο είναι κατασκευασμένο από πέτρα, που δίνει στην αποθήκη την επίσημη ονομασία «πέτρινη αποθήκη». Οι τοίχοι του κτιρίου είναι αρκετά υψηλοί και ανθεκτικοί, προσδίδοντας μια εντυπωσιακή αίσθηση ανθεκτικότητας και μεγαλοπρέπειας. Ο χώρος διαθέτει μια μεγάλη αίθουσα μεγάλου ύψους, με εντυπωσιακά αψιδωτά ξύλινα δοκάρια στην οροφή που υποστηρίζουν την κατασκευή. Αυτή η αρχιτεκτονική λεπτομέρεια προσθέτει στην οπτική εμπειρία του χώρου και δημιουργεί μια εντυπωσιακή ατμόσφαιρα. Επίσης, διαθέτει μεγάλα ανοίγματα παραθύρων που επιτρέπουν την είσοδο φυσικού φωτός, δημιουργώντας μια φωτεινή ατμόσφαιρα στο εσωτερικό. Αυτό συμβάλλει στην ανάδειξη της αρχιτεκτονικής λεπτομέρειας και στην δημιουργία ενός ευχάριστου χώρου για τους επισκέπτες.

Συνολικά, η αρχιτεκτονική της Πέτρινης Αποθήκης στο λιμάνι του Πειραιά συνδυάζει την ανθεκτικότητα και τη μεγαλοπρέπεια της πέτρας με την εντυπωσιακή αίσθηση του χώρου και του φωτός. Αυτό το κτίριο αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του Πειραιά και προσελκύει πολλούς επισκέπτες και λάτρεις της τέχνης.

Σήμερα, η Πέτρινη Αποθήκη ανακαινίζεται και αξιοποιείται για διάφορους πολιτιστικούς και κοινωνικούς σκοπούς. Συχνά φιλοξενεί πολιτιστικές εκδηλώσεις. Η αίθουσα της αποθήκης έχει μεγάλη χωρητικότητα και μπορεί να φιλοξενήσει μεγάλο αριθμό ανθρώπων. Ο Ερνέστο Τσίλλερ (Ernesto Chiller), είναι ο αρχιτέκτονας ο οποίος ήταν υπεύθυνος για τον σχεδιασμό και την ανακαίνιση της αποθήκης με σκοπό τη μετατροπή της σε πολιτιστικό χώρο. Ο Τσίλλερ είναι γνωστός για το έργο του στον τομέα της αρχιτεκτονικής και του σχεδιασμού χώρων.

4.2 Πέτρινη Αποθήκη ως καταφύγιο ψυχών

Το 2016, η Πέτρινη Αποθήκη στο λιμάνι του Πειραιά χρησιμοποιήθηκε ως προσωρινός καταυλισμός για μετανάστες και πρόσφυγες που έφτασαν στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της προσφυγικής κρίσης. Η χώρα βρέθηκε αντιμέτωπη με έναν μεγάλο αριθμό μεταναστών και προσφύγων που έφταναν από τις ακτές της Τουρκίας. Οι αρχές αναζήτησαν προσωρινούς χώρους διαμονής

Πέτρινη αποθήκη, Φωτογραφία από προσωπικό αρχείο Αντρέα Σιτορένγκο

Πέτρινη αποθήκη, Φωτογραφίες από προσωπικό αρχείο Αντρέα Σιτορένγκο

για να φιλοξενήσουν αυτούς τους ανθρώπους, ενώ παράλληλα προσπαθούσαν να αντιμετωπίσουν

την κατάσταση. Η Πέτρινη Αποθήκη μετατράπηκε σε έναν από τους προσωρινούς καταυλισμούς για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες. Το κτίριο παρείχε στέγαση και βασικές εγκαταστάσεις όπως κρεβάτια, τουαλέτες και ντουζ. Οι οργανώσεις βοήθειας και οι εθελοντικές ομάδες εργάστηκαν σκληρά για να παράσχουν απαραίτητη βοήθεια και υποστήριξη σε αυτούς που διέμεναν στην αποθήκη. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι η κατάσταση στην πέτρινη αποθήκη και σε άλλους προσωρινούς καταυλισμούς ήταν δυσχερής, με περιορισμένους πόρους και ανεπαρκή υγιεινή. Οι συνθήκες διαβίωσης ήταν προβληματικές και οι προσπάθειες βελτίωσής τους αντιμετωπίστηκαν με δυσκολία λόγω του μεγάλου αριθμού ανθρώπων που χρειαζόταν να φιλοξενηθούν. Στη συνέχεια, η κατάσταση αλλάζει εντελώς και οι προσωρινοί καταυλισμοί, συμπεριλαμβανομένης και της πέτρινης αποθήκης, έκλεισαν ή μετατράπηκαν σε άλλες χρήσεις καθώς και η κρίση προχωρούσε και οι αρχές προσπαθούσαν να βρουν μακροπρόθεσμες λύσεις για την προσφυγική κρίση.

4.3 Σύνδεση χώρου με το στοιχείο του νερού

Η αρχιτεκτονική είναι ένας κλάδος που διαμορφώνει και αλληλοεπιδρά με το περιβάλλον και τις κοινωνικές ανάγκες. Στη διάρκεια της παρακμής της προσφυγικής κρίσης του 2015-2016, η πέτρινη αποθήκη στο λιμάνι του Πειραιά αναδείχθηκε ως σύμβολο της προσφυγικής και μεταναστευτικής κρίσης στην Ελλάδα. Αυτό το αρχιτεκτονικό αριστούργημα συνδυάζει τη μεγαλοπρέπεια της πέτρας με την παρουσία του στοιχείου του νερού, αποπνέοντας μια αίσθηση ελπίδας και ανθρωπισμού.

Στο πλαίσιο αυτό μπορούμε να κατανοήσουμε ότι η αρχιτεκτονική, ο σχεδιασμός και η τοποθεσία του χώρου επηρέασαν την εμπειρία των προσφύγων και μεταναστών που φιλοξενούνταν εκεί, καθώς συνδέεται με το στοιχείο του νερού, το οποίο συμβολίζει και εκφράζει την ανθρώπινη επιβίωση και ανανέωση. Στόχος είναι η ενδυνάμωση της ιδέας της ανθρωποκεντρικής αρχιτεκτονικής και της αξιοποίησης των αρχιτεκτονικών χώρων για την αντιμετώπιση των σημαντικών κοινωνικών προκλήσεων που σχετίζονται με τη φιλοξενία προσφύγων και μεταναστών. Ελπίζοντας σε ένα νέο πνεύμα και προοπτικές για τη μελλοντική ανάπτυξη των αρχιτεκτονικών χώρων που φιλοξενούν πρόσφυγες και μετανάστες, δημιουργώντας ένα περιβάλλον που προάγει την αξιοπρέπεια, τη συμπόνια και την κοινωνική ολοκλήρωση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΜΟΥ

Η θέση και ο ρόλος της γυναίκας στο Ισλάμ αποτελεί ένα ευαίσθητο και συζητούμενο θέμα που έχει απασχολήσει την παγκόσμια κοινότητα για δεκαετίες. Πρόκειται για ένα θέμα βέβαια που αναγνωρίζουμε ότι δεν περιορίζεται μόνο στις ισλαμικές χώρες, αλλά υπάρχει και σε άλλες κοινωνίες και πολιτισμούς. Είναι ένα παγκόσμιο πρόβλημα που απαιτεί συλλογικές προσπάθειες για την προώθηση της ισότητας των φύλων, της εκπαίδευσης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σε κάθε περίπτωση είναι σημαντικό να αντιμετωπίσουμε την καταπίεση των γυναικών με σεβασμό και ευαισθησία, συμβάλλοντας στην προώθηση της ισότητας, της εκπαίδευσης και της ενδυνάμωσης των γυναικών σε όλο τον κόσμο. Η ευαισθητοποίηση, η εκπαίδευση και ο διάλογος αποτελούν σημαντικά εργαλεία για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που συνδέονται με την θέση των γυναικών και την προαγωγή της ισότητας των φύλων.

Οι πρακτικές, οι πεποιθήσεις και οι κοινωνικές πραγματικότητες που αφορούν τις γυναίκες στο πλαίσιο του Ισλάμ είναι πολυμορφικές και ποικίλες, εκφράζοντας την πολυπλοκότητα και την πολιτισμική ποικιλότητα των ισλαμικών κοινοτήτων παγκοσμίως. Στόχος της παρουσίασης του έργου μου είναι ο προβληματισμός και η συμβολή στον διάλογο για την ανταλλαγή απόψεων για τα δικαιώματα των γυναικών σε ευρύτερο πλαίσιο.

Μέσα από τα πλάνα που έχω χτίσει και την ατμόσφαιρα που δημιουργείται στον εσωτερικό χώρο της Πέτρινης Αποθήκης αποσκοπώ στην ανταπόκριση του θεατή όσον αφορά το αίσθημα σεβασμού και ανεκτικότητας απέναντι στις προσωπικές επιλογές και πρακτικές των ανθρώπων, οι οποίες είναι σημαντικές αξίες στην σύγχρονη κοινωνία.

Βλέποντας μια γυναίκα να φορά μπούρκα και να κινείται προς το νερό, είναι σημαντικό να αντιμετωπίζουμε την εικόνα με σεβασμό και να αναγνωρίζουμε την προσωπική της ελευθερία και επιλογή. Η επιλογή αυτή μπορεί να οφείλεται σε πολλούς παράγοντες, όπως θρησκευτικές πεποιθήσεις, παραδόσεις, προσωπική έκφραση ή ακόμη και κοινωνικές πεποιθήσεις. Στο σημείο αυτό θα ήθελα να αναφέρω πως είναι πολύ σημαντικό να αποφεύγουμε την κατανόηση και την αξιολόγηση των ανθρώπων με βάση την εμφάνισή τους. Η ελευθερία να επιλέγουμε τον τρόπο έκφρασής μας, υπόκειται στα ατομικά δικαιώματα και την πολυμορφία της ανθρώπινης φύσης. Καίριας σημασίας είναι να αντιμετωπίζουμε τους ανθρώπους με σεβασμό και ανοικτό μυαλό, ανεξάρτητα από το πώς επιλέγουν να εκφράσουν την ταυτότητά τους,

Το στοιχείο του νερού αντιπροσωπεύει τη ζωή, την αναζωογόνηση, την κάθαρση, την ανανέωση. Η προσέγγιση μιας γυναίκας με μπούρκα προς το νερό μπορεί να συμβολίζει την επιθυμία για ανανέωση, για ειρήνη και για επανασύνδεση με τη φύση. Καθώς παρατηρούμε λοιπόν μια τέτοια εικόνα, μπορούμε να αναρωτηθούμε για τις προσωπικές ιστορίες, τις προκλήσεις και τις ελπίδες που μπορεί να φέρει η κάθε γυναίκα με μπούρκα. Ενδέχεται να μας εμπνεύσει να σκεφτούμε τον τρόπο με τον οποίο μπορούμε να προωθήσουμε τον διάλογο, την αμοιβαία κατανόηση και την ισότητα μεταξύ των φύλων στην κοινωνία μας. Σε γενικές γραμμές, οι εικόνες που παρουσιάζω μπορούν να προκαλέσουν σκέψεις και σχόλια που αντικατοπτρίζουν τις προσωπικές μας αντιλήψεις, εμπειρίες και προκαταλήψεις. Είναι σημαντικό να είμαστε ανοιχτοί στον διάλογο και να προσεγγίζουμε τις διαφορετικότητες με ανοικτό μυαλό και αμοιβαίο σεβασμό, προκειμένου να κατανοήσουμε και να εκτιμήσουμε τις ποικίλες εκφράσεις της γυναικείας ταυτότητας και ελευθερίας.

Στόχος μου να μπορέσει να αντιληφθεί ο θεατής την αίσθηση της κάθαρσης, του εξαγνισμού, της απελευθέρωσης και αυτοπεποίθησης που προσπαθώ να περάσω μέσα από την σύνδεση του έργου με το στοιχείο του νερού, ως μητρικό σύμβολο, σύμβολο ζωής και αναγέννησης. Η κάθαρση και ο εξαγνισμός μπορεί να αποτελέσουν προσωπική εμπειρία και αίσθηση αποδοχής του εαυτού, καθώς κάθε γυναίκα έχει το δικαίωμα να εξερευνήσει και να εκφράσει την σωματική και ψυχική της αυθεντικότητα.

Όσον αφορά την επιλογή του τραγουδιού της Azraq Sahara «Jasmine», ως καλλιτεχνική επιλογή ήχου στα πλάνα, αποσκοπώ στην εσωτερική διερεύνηση και προβληματισμό του θεατή σχετικά με το γεγονός του ποιοι είμαστε σαν άνθρωποι και πως έχουμε διαμορφωθεί, το οποίο επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες, συμπεριλαμβανομένου του περιβάλλοντος στο οποίο έχουμε γεννηθεί και μεγαλώσει. Ο τρόπος με τον οποίο διαμορφώνουμε τις πεποιθήσεις, τις αξίες, τις συνήθειες και τις αντιλήψεις μας επηρεάζεται σημαντικά από την κουλτούρα, την κοινωνία, την οικογένεια, την εκπαίδευση και άλλους παράγοντες του περιβάλλοντος μας. Το περιβάλλον μας μπορεί να διαμορφώσει τις πολιτισμικές, θρησκευτικές και κοινωνικές προτιμήσεις μας. Ο τρόπος που αντιλαμβανόμαστε την εκπαίδευση, τον ρόλο των γυναικών, την ισότητα των φύλων, τις ηθικές αξίες και πολλά άλλα θέματα μπορεί να διαφέρει σημαντικά από χώρα σε χώρα, κουλτούρα σε κουλτούρα και κοινότητα σε κοινότητα.

Ωστόσο, παρά την επίδραση του περιβάλλοντος, είμαστε ξεχωριστοί ως ατομικότητες με τις δικές μας εμπειρίες, συναισθήματα, ικανότητες και φιλοδοξίες. Μπορούμε να αποκτήσουμε την ικανότητα να αναγνωρίζουμε και να αντιλαμβανόμαστε τις διαφορές μεταξύ των ανθρώπων, να είμαστε ανοιχτοί σε νέες ιδέες και προοπτικές και να αποδεχτούμε την πολυμορφία και την πολυπολιτισμικότητα του κόσμου. Οι προσωπικές μας επιλογές, οι πεποιθήσεις και οι αξίες μας είναι αποτέλεσμα μιας συνεργασίας μεταξύ της κληρονομιάς μας και της ατομικής μας ανάπτυξης. Είμαστε ένα μοναδικό σύνολο εμπειριών, που σχηματίζει την ταυτότητά μας και επηρεάζει το ποιοι είμαστε σαν άνθρωποι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΑΡΕ

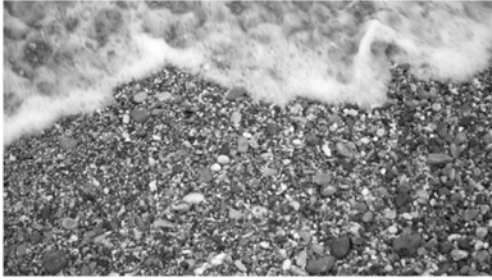
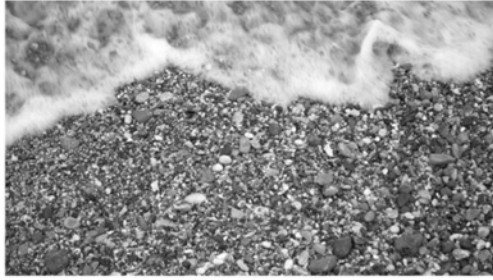

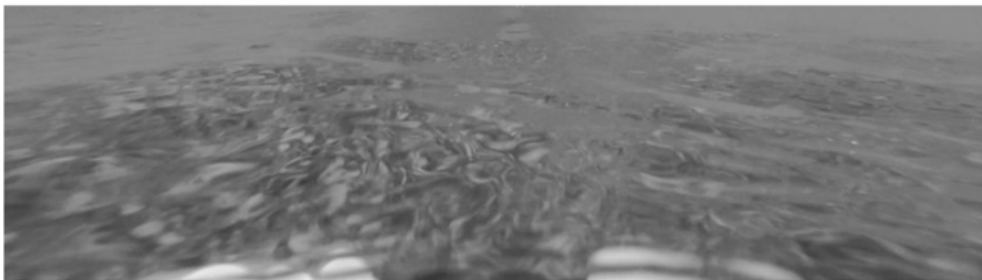

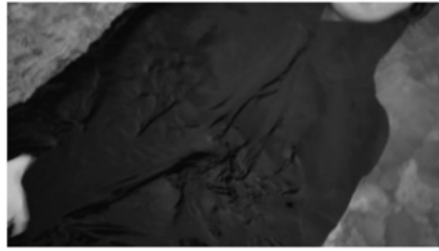

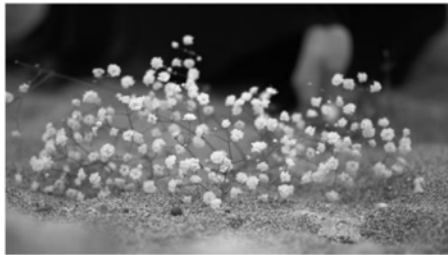

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

<https://www.artland.com/exhibitions/solo-exhibition-06d3ba>

<https://wsimag.com/art/58218-mona-hatoum>

<https://www.art-agenda.com/announcements/291965/mona-hatoum>

<https://www.tate.org.uk/art/artists/mona-hatoum-2365/who-is-mona-hatoum>

https://en.wikipedia.org/wiki/Mona_Hatoum

https://whitecube.com/artists/artist/mona_hatoum/

<https://www.li-ma.nl/lima/catalogue/art/mona-hatoum/roadworks/8990>

https://whitecube.com/exhibitions/exhibition/mona_hatoum_hong_kong_2018

<https://www.artsy.net/artwork/mona-hatoum-frottage-wee-house-9-april-17-2>

https://web.archive.org/web/20110107062215/http://www.daratafunun.org/main/activit/curentl/mona_hatoum/3.htm

<https://brooklynrail.org/2016/06/artseen/mona-hatoum>

<https://aestheticamagazine.com/mona-hatoum-poetic-political-tate-modern-london/>

<https://www.youtube.com/watch?v=VIQEtoRZjRQ>

https://www.youtube.com/watch?v=H-xKU_v6Qc4

https://www.youtube.com/watch?v=X9mhI6_S7w4

<https://www.youtube.com/watch?v=Xs3DzydSKu8>

<https://www.youtube.com/watch?v=tCUE8sa0z4I>

Film: «Looking for Oum Kulthum»

Film: «Women Without Men»

<https://www.thebroad.org/art/shirin-neshat>

<https://www.khanacademy.org/humanities/ap-art-history/global-contemporary-apah/20th-century-apah/a/neshat-rebellious>

<https://www.lookingforoumkulthum.com/about-1>

https://en.wikipedia.org/wiki/Shirin_Neshat

<https://the-talks.com/interview/shirin-neshat/>

<https://middleeastrevised.com/2014/07/28/rapture-shirin-neshat/>
<https://www.moma.org/calendar/events/4532>
<https://www.trtworld.com/magazine/looking-for-oum-kulthum-shirin-neshat-brings-a-legend-to-the-silver-screen-16821>
https://en.wikipedia.org/wiki/Looking_for_Oum_Kulthum
<https://www.youtube.com/watch?v=iKQErqTTeKo>
<https://www.youtube.com/watch?v=TJDOEoRqpGk&t=23s>
<https://www.youtube.com/watch?v=-ieW6Et3TEo>
<https://www.youtube.com/watch?v=WoFouzeYy0o>
<https://www.youtube.com/watch?v=pySIgzyDvKk&t=221s>
<https://www.youtube.com/watch?v=ib0XSsZ7TO4>
<https://www.youtube.com/watch?v=VXZkn0nL34Y>